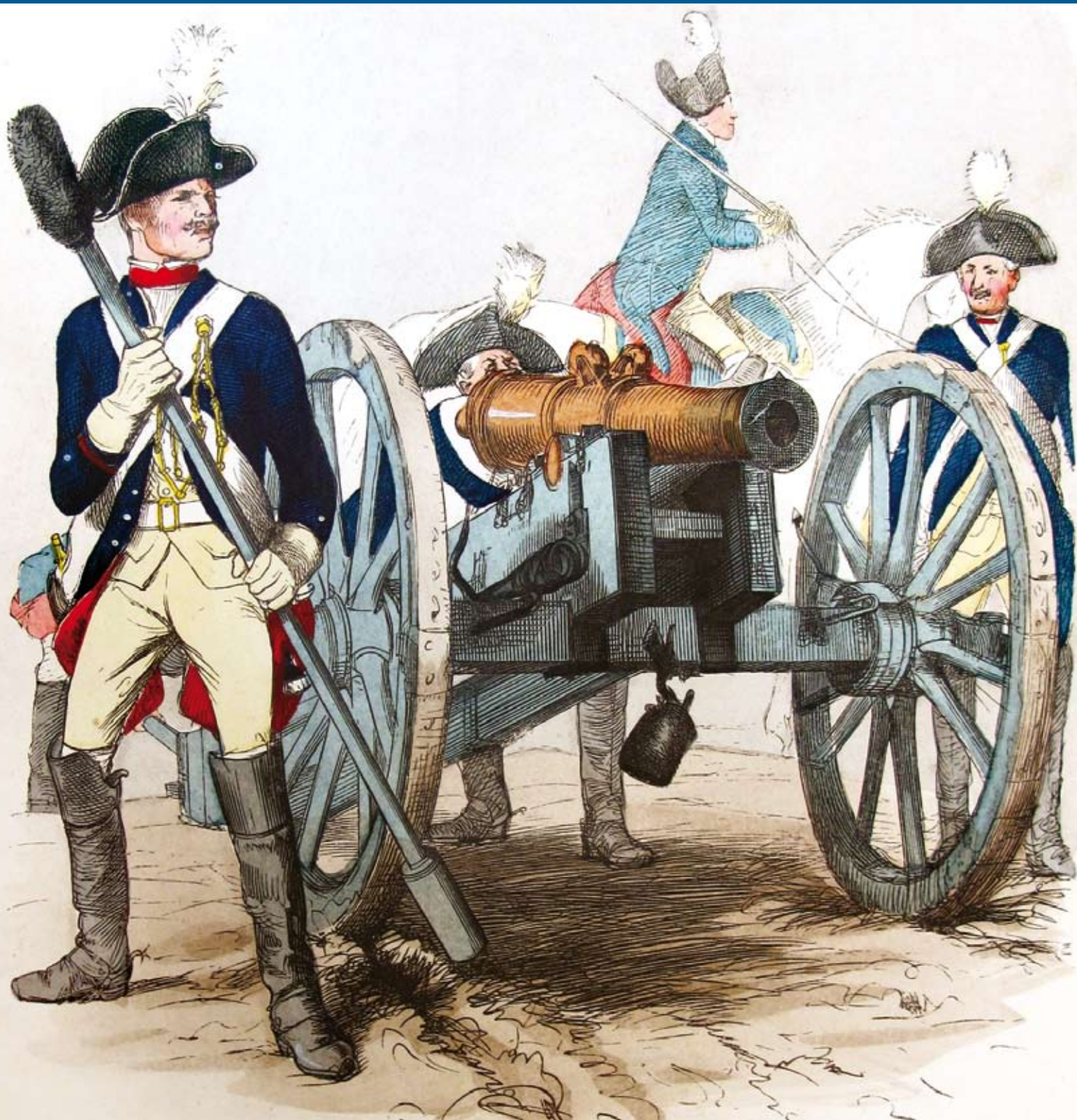

Chakoten

Dansk Militærhistorisk Selskab

Inden generalforsamlingen fandt sted, var der flere medlemmer, der havde stillet mange gode ting til salg, og adskillige af disse skiftede da også ejermand.

Efter generalforsamlingen blev der afholdt anvisnings-salg over forskellige effekter.

Generalforsamlingen startede kl. 19.30, og 28 medlemmer var mødt op. Ole Thureholm blev valgt til dirigent, og han fastslog, at generalforsamlingen var lovligt indvarslet og beslutningsdygtig.

Beretningen

Bestyrelsens beretning var udsendt i martsnummeret og præsidenten, Hans Christian Wolter, kommenterede derfor kun beretningen med udvalgte emner. Siden seneste generalforsamling har bestyrelsen arbejdet for at forbedre rammebetingelserne. Selskabet har modtaget støtte fra tre fonde og har derfor kunnet efterleve beslutningen fra generalforsamlingen i 2011, så de 10.000 kr., der udgør Selskabets reservekapital nu står på en bankkonto for sig selv. Selskabet har flyttet sine møder fra Kastellet her til Rødovregård, hvor der er god plads og behagelig akustik i måske de bedste lokaler vi har haft siden 1944. Præsidenten mente også, at det også ville blive et rigtig godt sted at afholde julemødet.

Tidsskriftet er i god gænge, og vi kan være stolte af resultatet. Kun på ét område synes det at knibe på trods af en stor forberedende indsats: bestyrelsen har ikke selv kunnet finde kræfter til hurtigt at fuldføre omlægningen af den

Regnskabet, der også er trykt i tidsskriftet, blev gennemgået af kassereren, Inge Hansen,

Præsidenten, aflægger beretningen, som blev enstemmigt godkendt.

Foto: Finn Hillmose

Generalforsamling i nye rammer

Referat af generalforsamlingen den 11. april 2012

omfangsrige hjemmeside, så Gert Wahl og Claus Mogensen kalder på aktiv bistand fra medlemmerne.

Leif Christensen og Helge Klintorp Petersen havde valgt at træde ud af bestyrelsen for at kunne bruge mere tid på reenactment. Denne aktivitet synes særdeles vigtig i forbindelse med det lokale tilhørsforhold og kontakt til mange mennesker. Vi håber også på denne måde, at interessen for Selskabet kan medføre tilgang af flere og yngre medlemmer.

Præsidenten sluttede af med at takke alle de medlemmer, der havde ydet en indsats for Selskabet.

Et medlem fra salen spurgte til den tidsmæssige sikkerhed, for at vi fortsat kunne mødes i disse lokaler. Svaret var,

at vi vil være 18 måneder forud med vores lokalebestillinger.

Beretningen blev enstemmigt godkendt.

Regnskabet

Regnskabet, der også er trykt i tidsskriftet, blev gennemgået af kassereren, Inge Hansen, med enkelte yderligere kommentarer. Fremover vil antal nye og udgåede medlemmer i året meddeles.

Der er oprettet en reservefond af tildelede fondsmidler. Der var ikke klausuler mht. brugen af pengene. Forudbetalt kontingent opføres selvstændigt på regnskabet, så driftsresultatet giver et retvisende resultat.

Regnskabet blev enstemmigt godkendt.

Selskabet har flyttet sine møder fra Kastellet her til Rødovregård, hvor der er god plads og behagelig akustik i måske de bedste lokaler vi har haft siden 1944.

Forslag om uændret kontingent blev enstemmigt godkendt.

Forslag om ændring af Selskabets hjemsted (§ 2) ændres til: "Selskabets hjemsted er Rødovre Kommune. Selskabets adresse fastsættes af bestyrelsen." Dette blev enstemmigt godkendt.

Valg til bestyrelsen

Efter forslag fra bestyrelsen valgtes Hans Christian Wolter (præsident) og til bestyrelsen: Aksel Willumsen, Christian Raun, Claus Mogensen, Inge Hansen og Henrik Denman. Som suppleanter valgtes Bert Hansen og efter forslag fra salen også Finn Thorsen Hansen.

Genvalg af revisor Christian Hesselberg og Ole Thureholm som revisor-suppleant.

Under eventuelt blev det diskuteret, om tildeling af diplomer var aktuelt.

Generalforsamlingen blev herefter afsluttet, og dirigenten takkede for god ro og orden. ■

Vicepræsidenten overrækker en synligt overrasket præsident en beskedent gave i anledning af 25 år i bestyrelsen for Dansk Militærhistorisk Selskab.

Chakoten

INDHOLD

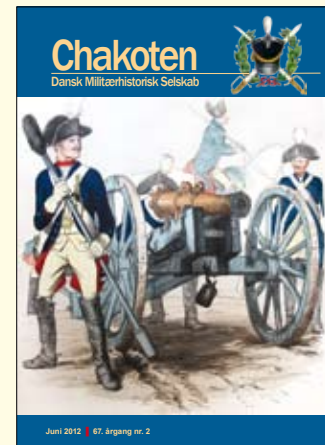
- 2** Generalforsamling i nye rammer.
- 4** Redaktøren orienterer.
- 5** Siden sidst. Fornemt hefte med gamle uniformer.
- 6** Claus Mogensen: En introduktion til Henry Déonna og hans samling.
- 15** Boganmeldelse: Lars-Eric Höglund: Från Karl Knutsson til Kristina.
- 16** Warmi Hansen: Træk af dansk militærmusik – før og under 1. verdenskrig.
- 19** Historisk kanon tilbage på Vestvolden.
- 20** Inge Hansen: Hærmuseet i Wien.
- 22** Boganmeldelse: Ernst Jünger: I stålstormen.
- 23** Boganmeldelse: Kaveh Farrokh: Iran at War 1500-1988.
- 24** Ole Thureholm: Kreta 1941-2011.
- 26** Mødekalendar 2012.

Efter generalforsamlingen blev der afholdt anvisningssalg over forskellige effekter: bøger, emblemer, figurer og opstillinger.

Koncentrerede deltagere i anvisningssalget lytter til Ole Thureholms vittigheder.

Foto: Finn Hillmose

Forsiden. Ridende artilleri, Adolph Menzel, Déonnas samling. Læs artiklen om Henry Déonnas samling side 6-14

Mosedes Fort er genåbnet

■ Mosede Fort har atter slået dørene op. Fortet har fået en omfattende renovering, og kanonstillingerne på fortets tag har fået deres rigtige udseende tilbage. Det er nu sikkert for alle at færdes i betonkonstruktionerne.

Sammen med den stort anlagte Tune-stilling skulle Mosede Fort beskytte København mod angreb udefra, hvis Danmark blev inddraget i første verdenskrig. Planen er, at Greve Museum skal åbne et særligt museum for Danmark under første verdenskrig på Mosede Fort i 2014.

Hele sommeren vil der være åbent hus på fortet hver søndag kl. 14-16. Der er rundvisning i kasematten og på de udendørs anlæg fra kl. 14.30.

Første verdenskrig på nettet

■ Et interessant projekt med at skabe en billedsamling fra første verdenskrig har dansk deltagelse. Det Kongelige Bibliotek bidrager til EU-projektet European Collections 1914-1918, og biblioteket digitaliserer 500 småtryk, 1.000 bøger og 5.000 billeder, der alle handler om Danmark under første verdenskrig.

I alt er ti nationalbiblioteker med i projektet, der forventes at rumme ikke mindre end 400.000 digitaliseringer. Det lanceres i sommeren 2014 i anledning af 100-året for udbruddet af verdenskrigen.

Chakoten vil løbende følge det store projekt, som vil give folk med militærhistorisk interesse rig lejlighed til at gå på opdagelse i en masse nyt materiale.

Danmark var ikke i krig i 1917, men for en sikkerheds skyld holdt man vagt ved fæstningsanlæggene.

Der er både mange fotografier og gode kort i den nye bog om Københavns Befæstning. Fotografiet viser fæstningsartillerister med mobile pansertårne med 53 mm kanon. Fæstningsartilleriet rådede over seks tårne, der primært var tænkt anvendt nedgravet i armeringsbatterier.

Stort værk om Københavns Befæstning

■ Gads Forlag har udgivet et stort og meget flot illustreret værk "Københavns Befæstning". Chakoten vil senere omtale værket mere udførligt, men vil dog allerede nu fremhæve værket og varmt anbefale det.

Bogen fortæller om og viser med de mange gode illustrationer planlægningen og opførelsen af Københavns Befæstning. Det blev opført i perio-

den 1885-1894 som et svar på de nye, sikkerhedspolitiske udfordringer, der meldte sig efter nederlaget i 1864.

Dette er den første samlede fremstilling af Københavns Befæstnings militære historie, som også kommer rundt om Danmarks sikkerhedspolitiske problemer i spillet mellem stormagterne og den militærteknologiske udvikling. Pris 350 kr.

Omtale i Brasilien

■ I denne udgave af Chakoten kan du på side 24-25 læse en spændende artikel, skrevet af Ole Thureholm, om en rejse sidste år, hvor 14 krigsspillere og "krigsspilsenker" mødtes på Kreta for at tilbringe en uge med ferie og krigsspil fra anden verdenskrigs kampe om øen.

Ole fortæller, at deres krigsspil på Kreta nu ikke blot bliver kendt i Danmark, men også i Brasilien. Turen til Kreta er blevet omtalt på en brasiliansk hjemmeside med et flot foto med danske deltagere fra et af krigsspillene.

Angrebet på Anholt i 1811

John Winther Hansen fortalte om udstillingen på øens museum

Siden sidst ...

Onsdag den 7. marts fortalte en veloplagt John Winther Hansen om angrebet på Anholt i 1811 og hans deltagelse i opstillingen af udstillingen på øens museum i anledning af 200-året for angrebet. Han medbragte 2 DVD'er, en med en film om selve aktionen i 1811 og en med en række billeder fra hans tur til Anholt for at opstille udstillingen i museet på Anholt. Der skete så det ulyksalige, at DVD'en med filmen forsvandt i computerens indre, da den blev lagt i DVD-afspilleren. Mange gode kræfter blev tilkaldt eller kom af egen drift og forsøgte at ryste DVD'en ud af computeren igen. Udholdenhed bragte sejr, men først efter at vi havde set Johns

billeder fra opstillingen af udstillingen på Anholt.

John tog situationen med misundelsesværdig ro og kommenterede billederne på en særdeles underholdende måde, så man næsten følte, at man var med på øen. Han fortalte om sine genvordigheder med at få sine figurer pakket i en sækkevogn med færgen til Anholt. Vi lærte, at skal man til Anholt, skal man lade bilen stå i Grenå og i stedet skaffe sig en cykel på øen. Ikke alene koster det en bondegård at tage bilen med, men man må ikke køre til f.eks. fyret i bil. Man skal heller ikke ændre sine billetter, da det udløser et gebyr på kr. 100. Vi lærte desuden, at man skal lade sæk-

kevognen stå på øen, da det er billigere at købe en ny på fastlandet end at betale fragten.

Vi så billeder af den idylliske havn, kroen på hovedgaden og den lille kønne hvidkalkede kirke. Bortset fra en enkelt asfalteret vej fra havnen til hovedgaden er alle veje grusveje. John havde i tre dage boet i et sommerhus med cykler 2½ km. fra byen sammen med et par håndværkere, der assisterede med opstillingen. Han omtalte med respekt samarbejdet med den 84-årige, men "still going strong" museumsinspektør Etly fra Grenå Museum. Vi så det beskedne museum, med henholdsvis soldaterstuen og matrosstuen, som gjorde det muligt at danne sig et indtryk af udstillingen og dens rammer. Vi var med ved åbningen med deltagelse af selveste turistchefen og så monumentet med kanonløb og kæder på øen til minde om angrebet den 27. marts 1811. CM

Foto: Finn Hillmose

Mange gode kræfter blev tilkaldt eller kom af egen drift og forsøgte at ryste DVD'en ud af computeren igen. Udholdenhed bragte sejr.

Fornemt hefte med gamle uniformer

Den højt ansete uniformsplanchemaler Hans Christian Hyllesteds tegninger kommer frem i lyset

Finn Hillmose og Claus Mogens, to værdsatte medarbejdere ved Chakoten som henholdsvis layouter og billedredaktør, står bag en ny udgivelse med tegninger af gamle uniformer. Sidste år udgav de et hæfte med tegninger af Valdemar Møller, og nu er turen kommet til Hans Christian Hyllesteds.

Arbejdet med at fremstille hæftet lyder spændende. Finn og Claus har på besøg fotograferet billederne i HM Dronning Margrethes bibliotek, og resultatet er blevet et hæfte på 36 sider i A4, som er oplagt til enten at have hjemme på boghylden eller at bruge som gaveidé.

Hans Christian Hyllesteds (1794-1838) regnes for en af vore bedste uniformsplanchemalere. Utroligt nok anvendes

115 danske uniformer af Hans Christian Hyllesteds, 1829

han flotte billeder kun sjældent i bøger og publikationer.

I 1830 udgav han "Die Bürger Militär und Garnison Hamburgs", der indeholder 12 plancher af uniformer fra denne enhed. Uniformsplancherne til dette hæfte har Finn og Claus fået tilladelse til at fotografere i HM Dronningens Håndbibliotek, som råder over et særligt sæt af Hyllesteds plancher i større format end set andre steder.

Fornemt at Selskabets to ivrige skat-

tejægere publicerer deres fund og giver andre mulighed for at stifte bekendtskab med det. H.D.

Hvis du vil købe hæfte, skal du kontakte Finn, hillmose@mail.dk eller Claus, editor@it.dk. Prisen er 100 kr. + evt. porto.

En introduktion til Henry

Denne artikel handler om en mindre del af en bogsamling på 328 katalognumre bestående af bøger og skrifter med beklædning og historie som hovedemner. Helt nøjagtigt handler den om 60 af katalognumrene, som har et indhold af militærhistorie. For den gode ordens skyld bør det måske præciseres, at der ikke er tale om bøger til Chakotens næste anvisningssalg, men om en bogsamling som blev testamenteret til Danmark engang i slutningen af det nittende århundrede, og som opbevares på Det Kongelige Bibliotek. Ejeren var Henry Déonna, som var dansk vicekonsul i Cannes fra 1883 og siden også svensk og norsk vicekonsul til sin død i 1894. Denne artikel vil belyse Henry Déonna, hans familie og virke, ud fra tilgængelige oplysninger samt orientere om samlingens mest interessante bøger og skrifter i katalogets 60 numre, såvel danske som udenlandske, der vedrører militærhistorie.

Hvem var Henry Déonna?

Hans fulde navn var Auguste Henri Déonna, men han kaldte sig Henry Déonna. Han var af svejtsisk nationalitet. Hans far, Auguste Jules Déonna, blev født den 9. august 1814 i Genève. Den 22. september 1845 giftede han sig med den 14 år yngre Anne Henriette Loreille i Bordeaux. Den 5. juli 1846 blev Auguste Henri født i Dordogne ligeledes i Frankrig, men han nåede aldrig at se sin far, da denne døde den 18. april samme år kun 31 år gammel. Hvorledes faderen kom af dage og den 18-årige mor og det nyfødte barn klarede sig, ved vi ikke noget om, men det må antages at familien tog sig af dem. Familien Déonna var en fremstående og velstående familie i Svejts. Moderen hører vi ikke mere til, og bortset fra, at vi erfarer at Henry Déonna bliver gift i 1871, møder vi ham først igen i 1883 i Cannes ved den franske riviera, hvor han bliver dansk vicekonsul. Der var tale om et såkaldt honorært konsulat. Langt størsteparten af danske konsulater rundt omkring i verden er honorære konsulater. Det vil sige, at konsulen ikke har nogen form for aflønning, men kan føre sine udgifter i forbindelse med assistance til danskere i regning i henhold til et regelsæt. Det gælder fortsat den dag i dag for langt de fleste danske konsulater i udlandet. Han havde ret til at flage med det danske flag og have et dansk våbenskjold med ordene "Kongeligt dansk vicekonsulat"

hængende ved indgangspartiet på sin villa. En vicekonsul har desuden ret til at købe og bære en flot uniform, så Danmark er repræsenteret på fornem vis ved officielle og festlige lejligheder. Det giver alt sammen prestige i lokalsamfundet, og med tiden kan det også føre til en dekoration. Henry Déonna blev ridder af Dannebrogordenen allerede den 20. april 1886.

Det må antages, at Henry Déonna var ganske velstående og muligvis økonomisk uafhængig. Det har ikke været muligt at finde ud af, hvad hans hovedhverv var, hvis han overhovedet havde et. Det kunne være agenturer for en eller flere svejtsiske virksomheder i et nærmere defineret geografisk område, men han må givetvis have været en indflydelsesrig og agtet borger med et betydeligt netværk såvel i lokalmiljøet som internationalt, samt besiddet en større eller mindre reference til Danmark, siden han var valgt som dansk vicekonsul. Som det fremgår af næste kapitel, havde han en ganske solid reference til Danmark.

Han var naturligvis et agtet medlem af det svejtsiske lokalsamfund i Cannes. Som følge af, at han også beherskede italiensk, havde han også gode forbindelser til det store italienske lokalsamfund i Cannes. Det understreges ved hans pludselige død, hvor formanden for det italienske lokalsamfund med få timers varsel træder til som ny dansk vicekonsul ad interim.

I vicekonsulatets korrespondanceprotokol i Rigsarkivet fremgår det af et brev fra den italienske formand dateret 8. februar 1894 til det danske konsulat i

Marseille, at Henry Déonna døde samme formiddag i sin bolig "Villa Florida" i Cannes, og skulle begraves søndag den 11. februar kl. 14.00. Han blev knap 48 år. Dødsårsagen fremgår ikke, men døden var ifølge brevet hurtig og uventet. Akterne på konsulatet i Marseille og dermed korrespondancen med vicekonsulatet gik beklageligvis til grunde ved en oversvømmelse i 1960.

Henry Déonna og hans samling

Den danske vicekonsul i Cannes i Frankrig fra 1883, Henry Déonna, samlede på bøger om dragter og beklædning herunder også militære uniformer og kaldte derfor sin samling for Bibliotheque du Costume

Af Claus Mogensen

Christian Conrad Bønecke, var født 1811 og moderen Dorothea Bønecke (født Østerbye) var født i 1824. Familien boede til omkring 1858 i Åbenrå nr. 216, hvorefter de flyttede til Nørregade 25 og siden over på den anden side af gaden til Nørregade 26. Faderen gjorde desuden karriere i brandkorpset, hvor han avancerede til kaptajn. Familien bekendte sig til den tysk reformerte trosretning og var derfor en del af menigheden i den tyske reformerte kirke i Gothersgade. I perioden 1841 til 1855 fik de 8 børn, hvoraf halvdelen døde. Den 26. januar 1856 dør så moderen 32 år gammel, og i folketællingen 1860 fremgår det, at muremesteren har etableret sig som enkemand med husbestyrerinde, tjenestepige og tre

hjemmeboende børn. Hvordan Henry og Maria Augusta mødte hinanden, ved vi ikke, men skal vi ikke forsøge med et kvalificeret gæt? En mulighed er naturligvis, at muremesteren har holdt sig en velfortjent ferie ved Rivieraen, sammen med sin yngste datter engang i slutningen af tresserne og i den forbindelse er løbet ind i sin fremtidige svigersøn. Det er der imidlertid hele to forhold, der taler imod. Muremesteren døde den 24. februar 1865, 53 år gammel, og Henry Déonna slog sig ikke ned i Cannes før i slutningen af halvfjerdserne. Brylluppet med Maria Augusta stod i Neapel, og den førstefødte søn blev født i Rom den 10. april 1872. Kun det sidste barn, sønnen Waldemar blev født i Cannes 24. september 1880.

Familien Bøneckes ældste barn, sønnen Peter Christian Bønecke, der blev født den 19. april 1841, er derfor et langt bedre gæt på kontakten til Henry Déonna. Han kom i lære i faderens murerfirma, og da penge ikke var en knap faktor i muremesterhjemmet, kom han siden på bygningskole i Holzminden i Tyskland. Efterfølgende rejste han til Wien ►

Kat. nr. 95, Borgerlig artilleriofficer, sandsynligvis tegnet af Johannes Senn, udgivet af G. L. Lahde, 1805-07. Déonnas samling

Kat. nr. 38, Generalstab, planche nr. 2 i 6. samling fra 1857 af Chr. V. Bruun. Déonnas samling.

Henry Déonnas danske reference

Henry Déonna giftede sig den 22. april 1871 med Maria Augusta Bønecke, som var pæredansk og født 1852 i København. De fik 4 børn, to døtre og to sønner. Hvoraf den yngste, Waldemar (1880-1959), blev en anerkendt arkæolog med speciale i det gamle Grækenland og var i perioden 1922-1955 direktør for Musée de Genève i Svejs.

Maria Augusta Bønecke var yngste barn i en særdeles velstående københavnsk muremesterfamilie. Faderen, Chri-

En introduktion til Henry Déonna og hans samling

Fortsat fra forrige side

og studerede hos Theophilus Hansen i 4 år og sluttede af med at rejse rundt i Syd-europa og i særdeleshed Italien i 2 år fra 1862-1864 for at studere bygningsværker. Her må han antages at have mødt Henry Déonna og skabt den forbindelse, som siden førte til brylluppet med Maria Augusta i 1870. En nærliggende mulighed er derfor, at den rejsevante Henry Déonna har besøgt vennen Peter Christian efterfølgende i København og i den forbindelse er blevet præsenteret for Maria Augusta, hvorved en gensidig interesse er opstået. I forbindelse med faderens død i 1865 kom Peter Christian hjem, fik borgerskab som murermester og videreførte familieforetaget. I folketællingen 1870 kalder han sig arkitekt og bor Vodroffsvej 11. Det fremgår desuden at han har giftet sig og ansat en tjenestepige. Ægteskabet var barnløst. Han skabte sig en flot karriere som bygningsinspektør i København fra 1873 og beklædte i perioden 1888-1913 embedet som stadsbygmester ligeledes i København. I 1893 udnævntes han til titulær professor. Han døde 23. oktober 1914.

Så vidt det kan udledes, forblev Maria Augusta i Cannes resten af sit liv.

Vicekonsulatets royale reference

Det danske vicekonsulat i Cannes refererede til det danske konsulat i Marseille, som blev ledet af en konsul. Henry Déonna var den første danske vicekonsul i Cannes, og behovet for et vicekonsulat i Cannes har sikkert haft en sammenhæng med, at stedet var ved at udvikle sig til et populært feriemål for fremtrædende og velstående danskere. Siden fulgte medlemmer af kongefamilien. De, der har besøgt Cannes, vil vide, at der i en lille park langs stranden står en beskeden buste af Christian 10 rejst i anledning

Prins Valdemar som kommandør i fuld gala i 1901, Otto Bache. Chr. 10.'s farbror Prins Valdemar og Prinsesse Marie besøgte Cannes og Henry Déonna i 1886.

Uniform for dansk vicekonsul. Der skal ikke megen fantasi til at forestille sig vicekonsul Henry Déonna slentre hjem til Villa Florida i Cannes efter en festlig aften en varm sommernat med vicekonsulinden under armen iført selskabskjole. Chr. V. Bruun, 2. samling, København 1837. Der skete ingen ændringer i uniformen af betydning i det nittende århundrede, Forsvarets bibliotek.

Bronzebuste af Chr. 10. i en lille park nær stranden i Cannes. Bustens sokkel har indskriften: Sa Majeste Christian X, Roi de Danemark, Citoyen d'honneur de la Ville de Cannes.

af udnævnelsen til æresborger i Cannes. Dronning Alexandrine (24.12.1879-28.12.1952) var datter af storhertugen af Mecklenburg-Schwerin og tilbragte en stor del af sin opvækst i Cannes, hvor storhertugen ejede en stor villa, Villa Wenden. Da storhertugen havde et skrøbeligt helbred, foretrak familien at bo ved Rivieraen, hvor Alexandrine mødte Prins Christian (10.) (26.9.1870-20.4.1947), som elskede at sejle ved Rivieraen. De blev gift i Cannes i 1898.

Administrationen på vicekonsulatet i Cannes

Det er let at følge omfanget af arbejdet på vicekonsulatet i kraft af nedenstående 5 protokoller fra vicekonsulatet i Cannes, som ligger i Rigsarkivet. De er oprettet og ført samvittighedsfuldt af Henry Déonna for at have styr på korrespondancen og opgaverne.

1) Registre de ressortissant, annees 1869-1892 (protokol over besøgende danskere) opført såvel efter årstal som alfabetisk

2) Copie de lettres, Cannes, 1883 et 1884 (kopiprotokol)

3) Protocole, Cannes 1883-1893 (konsulatsjournal)

4) Registre de la Navigation 1887-1892 (Register over ankommande danske skibe)

5) Correspondance 1883-1895 (1935-1939) (korrespondanceprotokol)

Familien Déonna slog sig næppe ned i Cannes før i slutningen af halvfjerdserne. Derfor virker det lidt besynderligt, at protokollen over de besøgende danskere omfatter perioden helt fra 1869 til og med 1892. Den er ført meget sirligt med samme ensartede skrift årstal efter årstal uden en eneste rettelser, men den oplyser kun navn, titel og om det er en enlig eller et par samt hvilket hotel eller villa, der blev benyttet. Ingen datoer, længden af opholdet eller andre oplysninger. Desuden mangler det sidste år, 1893, at blive ført i protokollen. Forklaringen er, at der må være tale om et rekonstrueret arbejde udført ved efterfølgende evt. årlig indsamling af oplysninger om danske rejsende, der har boet på de forskellige hoteller og indkvarteringssteder i årets løb.

I protokollens første 5 år fra 1869 til 1873 er der i gennemsnit tre besøgende navne enten enlige eller par om året. Dette tal stiger i perioden fra 1874 til og med 1892 til et gennemsnit på knap ti besøgende navne om året. Cannes var et mondant sted at tilbringe ferien på denne tid. Besøgstallet kulminerer i 1886 med 16 besøgende navne. Hvor de besøgende sædvanligvis udover velstående danskere består af grever, baroner, ministre, ambassadører, etatsråder og

kammerherrer, er der i 1886 for første og eneste gang i perioden også registreret royalt besøg i form af Prins Valdemar og Prinsesse Marie. Mon ikke formålet med besøget har været at sondere mulighederne med Storhertugen for en fremtidig ægteskabelig alliance mellem den 7-årige Alexandrine og den danske tronfølger, brodersønnen kronprins Christian, den senere Chr. 10? Langtidsplanlægning af mulige fremtidige partnere har altid haft høj prioritet i et kongehus. Skal vi gætte på at prinsen har haft dannebrogordenen med i bagagen til Henry Déonna?

I perioden 1883 til og med 1893, svarende til 11 år, var der 50 indgående sager og 92 udgående vicekonsulatsager. Det er knap 5 indgående og lidt over 8 udgående i gennemsnit om året. Det har således næppe været vicekonsulatsarbejdet, der tog hovedparten af vicekonsulens tid, hvilket i øvrigt heller ikke er hensigten med arbejdet som vicekonsul. I *Registre de la Navigation*, en stor og kraftig protokol på 100 sider, er kun de 2 første sider taget i brug. To danske skibe anløb havnen i Cannes i den 11-årige periode. I 1887 ankomb riggen "Dronning Louise" og i 1892 barken "Søridderen" begge med en leverance af bygningstræ.

Vi er i tiden før kopipapiret, så alle breve blev skrevet 2 gange. Først i korrespondanceprotokollen, som fungerede både som en kladde og en kopi. Når kladden i protokollen var færdig og rettet til, kunne brevet skrives af og sendes, og den tilrettede kladde sad allerede i protokollen som kopi.

Henry Déonnas protokoller og arbejde er præget af omhu og sikker administration. Hovedparten af brevene er på fransk, men tysk forekommer, og selv danske breve findes med samme håndskrift.

En lille pudsig historie fra akterne drejer sig om indkøb af flag og våbenskjold til vicekonsulatet. Ved ansættelsen i 1883 syntes Henry Déonna åbenbart, at det tog for lang tid at vente på processen med tilladelse fra Danmark til at få leveret flag og våbenskjold og satte derfor selv begge dele i ordre. Hans chef, konsulen i Marseille, bebrejdede ham efterfølgende, at han var lidt for hurtig. Men da hans efterfølger i 1895 af konsulen i Marseille fik besked på at henvende sig til enken for at få overdraget de synlige tegn på vicekonsulatsværdigheden, fik han afslag med henvisning til, at flag og skjold var købt og betalt af Henry Déonna og dermed hendes ejendom. Man får her en fornemmelse af, at fru Maria Augusta Déonna var en viljestærk dame, som sikkert kun nødigt ville give afkald på titlen som vicekonsulinde og de tilhørende synlige beviser.

Hvad er Déonnas samling

Henry Déonna samlede på bøger om dragter og beklædning herunder også militære uniformer og kaldte derfor sin samling for *Bibliothèque du Costume*. Der er ikke noget forsøg på tidsmæssig eller geografisk afgrænsning af emnet klædedragter. Nogle værker i samlingen er overordentlig specifikke og detaljerede, medens andre er særdeles generelle. Det er ikke muligt at se anden systematik i samlingen, end at Déonna systematisk har samlet alt, hvad han kunne få fat på. Efter Déonnas død blev bogsamlingen testamenteret til Danmark. Om det var Déonna selv eller hans danske kone, der traf beslutningen, vides ikke. Men da hans død kom uden varsel, kan det med temmelig stor sandsynlighed antages, at det var Maria Augusta, der traf beslutningen. Samlingen endte på Det Kongelige Bibliotek, hvor den blev katalogiseret i 1911 af en ansat ved navn A. Th. Hvidberg. Kataloget er på 38 foliosider, dateret den 1. december 1911, og indeholder en fortegnelse på 328 bøger og skrifter. Bogsamlingen er holdt samlet og betegnes i dag som Déonnas samling. Kataloget bærer præg af, at katalogiseringen i 1911 ikke var det første forsøg på katalogisering, idet der refereres til et tidligere katalog. Ud for den fortløbende nummerrække fra 1 til 328 er optegnet kolonner med betegnel-

sen henholdsvis katalogisering, i system "K" og nr. i gamle Déonnas samling. Inden for den ny, fortløbende nummerække er kataloget opdelt i 3 grupper, som udelukkende består af en fordeling på formater af de pågældende bøger. Nr. 1-21 i alfabetisk orden omfattende side 1 til noget af side fire kaldes F for folio og består dermed af formater med en højde på mindst 35 cm. Med nr. 22 startes forfra i alfabetisk orden til nr. 140 fra side 4 til side 18, som kaldes 4°, som betyder at bøgerne i denne gruppe er i kvartformat, det vil sige mellem 26 og 35 cm høje og fra nr. 141 begynder igen forfra med alfabetet til nr. 328 eller resten af kataloget, omfattende side 19 til 38, som kaldes 8°, som betyder at alle bøger i denne gruppe er i oktavformat og dermed fra 25 cm og derunder. Denne opdeling skyldes udelukkende hensynet til den mest hensigtsmæssige og pladsbesparende opstilling på biblioteket. Kataloget er let at læse, men man kan undre sig over, at man ikke i 1911 benyttede lejligheden til at anføre lidt flere oplysninger om katalognumrenes indhold. Det havde gjort det lettere at bedømme relevansen af indholdet. Déonnas samling hører under center for manuskripter og boghistorie på etage F i den sorte diamant i Det Kongelige Bibliotek.

Man kan ikke låne bøgerne med hjem,

Kat. nr. 38, Artilleri, planche nr. 05 i 6. samling fra 1857 af Chr. V. Bruun. Déonnas samling.

En introduktion til Henry Déonna og hans samling

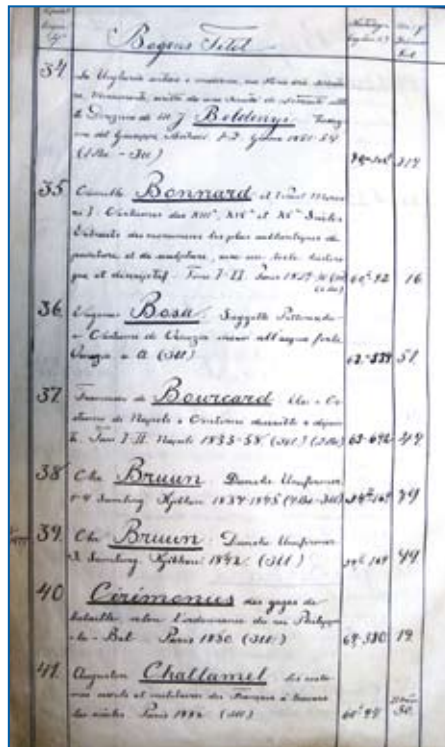
Fortsat fra forrige side

men bestille dem til læsning på centerets læsesal. Kataloget for Déonnas Samling kan bestilles på bibliotekets hjemmeside til læsning på læsesalen. Men bøgerne i Déonnas samling er ikke anført på hjemmesiden, så dem er man nødt til at bestille til læsning ved at udfylde en bestillingsformular på læsesalen. Normalt vil bøgerne være klar 1-2 dage efter bestilling til læsning på læsesalen. Som på alle andre biblioteker er fotografering med håndholdt kamera tilladt, men hvis der blev udskrevet en konkurrence om, hvem der længst har opretholdt forbud mod anvendelse af stativer til fotografering, vil centerets ledelse være en klar vinder. Alle andre biblioteker som f.eks. Forsvarets, Forsvarsmuseets, Dronningens hånd-bibliotek og Rigsarkivet ja endog andre læsesale i Det Kongelige Bibliotek har for længst tilladt anvendelse af stativer ud fra en forståelse af, at bibliotekets væsentligste rolle i et moderne samfund er formidling, og at biblioteket ingen glæde har af, at brugerne tager uskarpe billeder, tværtimod.

Bogsamlingens indhold

Af de 328 katalognumre drejer selve nr. 328 sig om en række mere eller mindre ufuldstændige oversigter og håndskrifter, som Déonna lavede for at have styr på sin samling. Til gengæld er der såvel et katalognummer 61a og 78a. Som følge heraf fastholdes 328 som det officielle samlede antal katalognumre. Som det fremgår af opgørelse nr. 1, indeholder samlingen 137 numre udelukkende omhandlende dragter og beklædning.

Mange af emnerne forekommer en læser af i dag at være højst besynderlige. 60 katalognumre drejer sig om militærhistoriske emner. De 94 katalognumre betegnet historie og kulturhistorie er meget vidtspændende lige fra sæder og skikke til engelske kvinders frisurer. De 16 katalognumre betegnet med andre emner drejer sig

Side 6 fra kataloget over Déonnas samling fra 1911 med samlingens bøger

om museer, jura, musik, kunst, religion og jernbaner. Skulle der blandt læserne være interesse for at studere kataloget, kan det rekvireres digitalt med en e-mail til forfatteren af denne artikel. E-mailadressen fremgår af kolofonen.

I opgørelse nr. 2 er anført, hvorledes katalognumrene fordeles sig på forskellige sprog. Som forventeligt er hovedparten af katalognumrene på fransk og tysk, men Henry Déonnas ophold i Italien manifesterer sig desuden med 41 katalognumre på italiensk, hvilket sprog han også har behersket.

Opgørelse nr. 2, 328 katalognumre fordelt efter sprog

Nr.	Sprog	Antal	%
1	Engelsk	9	3
2	Fransk	181	55
3	Italiensk	41	12
4	Skandinavisk	12	4
5	Tysk	85	26
6	I alt	328	100

Opgørelse nr. 1, 328 katalognumre fordelt efter hovedemner

Nr.	Emner	Antal katalognumre	%
1	Militærhistorie, militære uniformer og anlæg	60	18
2	Dragter og beklædning	137	42
3	Historie og kulturhistorie	94	29
4	Nationale festdage	21	6
5	Andre emner	16	5
6	I alt	328	100

Bogsamlingens indhold af katalognumre med militærhistorisk indhold.

60 af bogsamlingens katalognumre drejer sig om militærhistorie og uniformer, og en stor del af disse består af en samling af et fransk tidsskrift ved navn "Cahier d'Enseignement illustrés" i A5-format, som udkom i Frankrig i sidste halvdel af det nittende århundrede. Navnet kan oversættes til noget i retning af illustreret undervisningstidsskrift. En udgave af tidsskriftet kan f.eks. dreje sig om militæret i samtiden i et af de anførte lande. Men der kan også være tale om påklædningen i f.eks. bronzealderen i Frankrig. Tidsskrifterne er nummererede, men uden angivelse af dato for udgivelsen. De begyndte at udkomme i starten af attenhundredefirserne og blev solgt til 0,50 fr. og i dag sælges de antikvarisk til ca. euro 40 pr. stk. Udgifveren anfører sig som Ludovic Bascet, Editeur, 125 Boulevard St. Germain, Paris, Frankrig. Billedmaterialet er udført af lokale kunstnere. For de danske hefters vedkommende af Karl Hansen-Reistrup og C. Bagge. Man kan finde billederne af Karl Hansen-Reistrup på internationale hjemmesider og hvis man i den forbindelse har undret sig over, hvorfor denne særdeles jordnære mand gav sine tegninger med dansk militær franske tekster, har man forklaringen her.

Hvis man interesserer sig for italienske uniformer, skal man derfor låne nr. 124, som i kataloget oplyses at indeholde spanske og italienske uniformer. Dette bekræftes, når man åbner den lille pakke, som indeholder

Oversigt nr. 3, Geografisk spredning af 60 katalognumre over bøger og skrifter i Déonnas samling med militærhistorisk indhold

Nr. Lande	Antal	Katalognumre
1 Danmark	7	38, 39, 47, 95, 123, 131, 234
2 Belgien (Vallonien)		47
3 England	1	47, 129
4 Frankrig	20	02, 28, 41, 48, 54, 78a, 79, 89, 97, 104, 125, 126, 127, 143, 184, 202, 210, 216, 226, 297
5 Holland		129
6 Italien	2	124, 318
7 Pavestaten	4	74, 144, 145, 246
8 Romerriget	2	223, 296
9 Rumænien	1	305
10 Rusland	1	130
11 Spanien		47, 124
12 Sparta	1	116
13 Svejts	3	04, 61, 191
14 Sverige	2	47, 131, 132, 193
15 Tyskland og tyske stater	7	45, 96, 105, 250, 309, 315, 317
16 Østrig-Ungarn	2	122, 316
17 Europa generelt	7	01, 08, 09, 14, 66, 242, 264
I alt	60	

Note: Et katalognummer kan indeholde flere lande, men det tælles kun med første gang, det anføres.

4 eksemplarer af ovennævnte tidsskrift vedrørende Spanien og 4 eksemplarer henholdsvis nr. 45, 46, 47 og 48 vedrørende Italien.

Bogsamlingens katalognumre med dansk militærhistorisk indhold

Nr. 38, Christian Volmer Bruun, Danske uniformer,

1. samling, København 1837, Militære uniformer, plancher 1-93,
2. samling, København 1837, Civile uniformer, plancher 1-49,
3. samling, København 1842, De borgerlige Corps, plancher 1-64

4. samling, København 1845, Militære uniformer, plancher 1-27. Tøjhusmuseet har ikke denne udgave og Forsvarets biblioteks udgave er ikke komplet. Den findes kun komplet på Det kongelige bibliotek og Dronningens håndbibliotek Til gengæld rummer samlingen ikke den 5. samling København 1850, Militær uniformer plancher 1-27 med uniformsændringerne i forhold til 4. samling. Denne udgave findes kun på Det Kongelige Biblioteks egen samling.

6. samling, København 1857, plancher 1-17 med yderligere uniformsændringer. (indbundet bag i 4. samling) Bl.a. er de gamle chakoter, som fortsat var med i 5. samling, udskiftet med den nye chakot-

model. Denne version er så sjælden at selv det Kongelige Bibliotek ikke har den i sin egen samling. Set med militærhistoriske briller er dette katalognummer en af samlingens perler.

Nr. 39, Chr. Bruun, Danske uniformer, 3. samling, København 1842, De borgerlige Corps, plancher 1-64. Samlingen er dog ikke komplet, idet der mangler 45-46 og 51-56 og 59-64

Nr. 47, Costumes Militaires Divers 1-13, består af vandkolorerede pennetegninger, som tilsyneladende er udført af samme kunstner som har udført pennetegningerne i nr. 123. Der er hverken årstal eller kunstner anført. Alle figurerne er fra omkring starten af 1800-tallet. Der er tale om 2 britiske, 2 svenske, 2 danske, 2 spanske og 5 vallonske, hvoraf de 4 består af blyantstegninger. Der er for hovedpartens vedkommende tale om kopier af tegninger af europæiske hære oprindeligt udført af en tjekkisk kunstner.

Nr. 95, Kjøbenhavns klædedragter eller det daglige liv i Hovedstaden i karakteristiske figurer tegnede efter naturen og udgivne af G. L. Lahde, hofkobberstikker. Der er tale om 35 billeder tegnet af Johannes Senn og andre i perioden 1805-07. Samlingens illustrationer er mærket af tiden i form af en del pletter antagelig fra fugt på plancherne. Til gengæld er den tæt på at være komplet, idet der kun mangler "slagtersvenden" og "postbudet". Dem kan man til gengæld se i Det Kongelige Biblioteks egen samling. Dette katalognummer må også anses for en af samlingens perler set med militærhistoriske briller.

Billede nr. 13 af F. C. Lund, Dragon & rytter, 1706 fra Den danske hærs historie til nutiden og den norske hærs historie indtil 1814 af Otto Vaupell, 1871. Forsvarets bibliotek.

Kat. nr. 123, skitse nr. 09, enten F. C. Lunds forarbejde til - eller kopi af F. C. Lunds forarbejde til billede nr. 13 og 14 fra Den danske hærs historie til nutiden og den norske hærs historie indtil 1814 af Otto Vaupell, 1871, Déonnas samling.

Billede nr. 14 af F. C. Lund, Rytteri, 1709 fra Den danske hærs historie til nutiden og den norske hærs historie indtil 1814 af Otto Vaupell, 1871. Forsvarets bibliotek.

En introduktion til Henry Déonna og hans samling

Fortsat fra forrige side

Nr. 123, indeholder 3 danske samlinger indbundet i det samme bind uden angivelse af årstal eller navne på kunstnere. Nr. 1 er 26 vandkolorerede pennetegninger temmelig identiske med F. C. Lunds plancher fra Den danske hærs historie til nutiden og den norske hærs historie indtil 1814 af Otto Vaupell, 1871. Plancherne har dog årstal, for det de forestiller. Der kan være tale om Lunds skitser eller forlæg muligvis udført med henblik på godkendelse. Men det kan heller ikke udelukkes, at en har kopieret enten Lunds skitser eller plancher. Pike-nerplanchen fra Vaupells værk er ikke med blandt skitserne. Det samme gælder plancherne fra 1870 og 1874. Desuden forekommer en del tegninger med enkeltfigurer, som sidenhen i de originale plancher i Vaupells værk samles til grupper. Der er en vis lighed i stilen mellem tegningerne i katalog nr. 47 og tegningerne i nr. 123.

Nr. 2 er 13 små kolorerede litografier af danske soldater fra 1850 eller senere. Nr. 3 er 3 sider med 6 ukolorerede litografier af danske soldater fra omkring 1860.

Nr. 131, Uniformes de l'armée suédoise et danoise. Den danske hær i slutningen af 1800-tallet. Nr. 61 og 62 af Cahiers d'Enseignement illustrés. Hvert blad med 4 farvelagte billeder af C. Bagge og 6 sort/hvide billeder af Karl Hansen Reistrup.

Kat. nr. 123, skitse nr. 17, enten F. C. Lunds forarbejde til - eller kopi af F. C. Lunds billede nr. 08 fra Den danske hærs historie til nutiden og den norske hærs historie indtil 1814 af Otto Vaupell, 1871

Nr. 234, Katalog over den historiske Vaabensamling på Københavns Tøjhus på 140 sider. Udgivet på foranstaltning af kommissionen for Historiske Vaabensamling i 1877 med sort/hvide illustrationer. Kataloget er delt i 5 afsnit, 1. Det svære skyts, 2. Håndskydevåben, 3. Blanke våben, 4. Dækvåben og 5. Forskellige genstande.

Et ikke helt tilfældigt antal stikprøver af bogsamlingens katalognumre med udenlandsk militærhistorisk indhold, der umiddelbart ser ud til at være de mest interessante.

Nr. 2, Costumes Militaires, 1789-1815, Tegning og litografi udført af Charlet, Paris fra 1886. Selv om det ikke er en primær kilde er der tale om 50 meget flotte plancher af den franske hær på napoleonstiden, hvor selve figuren er i farver og omgivelserne i sort/hvid. Der er 9 billeder af Napoleon, hvortil kommer, at han indgår på flere af de øvrige plancher.

Nr. 28, L'armée Française, depuis François I. jusqu'à nos jours. Collection Godchaux uden angivelse af årstal for udgivelse. 40 farvelagte illustrationer med hver 1 sides tekst.

Nr. 47 Costumes Militaires divers. Se under danske militære emner i katalogorden

Nr. 48 Costumes Militaires du Premier Empire. Bogen mangler forblad med oplysninger om udgivelsestidspunkt.

Billede nr. 08 af F. C. Lund af Garde til Hest, Ridende artilleri og Guide 1800, fra Den danske hærs historie til nutiden og den norske hærs historie indtil 1814 af Otto Vaupell, 1871. Inspirationen fra Johannes Senns og Brockdorffs plancher er tydelig, Forsvarets bibliotek.

Kat. nr. 131, Cah. d'Ens. III. nr. 62, Dansk Dragon, C. Bagge, Déonnas samling.

28 flotte farveplancher af alle enheder af den kejserlige garde udført af samtidige franske kunstnere og gravører. Der er tale om en del af det berømte værk af Émile Marco de Saint-Hilaire fra omkring 1840 om kejsergardens historie med oprindelig 43 farveplancher. Bogen indeholder omfangsrig information om organisation og uniformering af de mange franske gardeenheder i tiden fra 1795 til 1815. Plancherne er tegnet og graveret af Hippolyte Bellangé, Eugène Lami, Ch. Vernier og R. de Moraine. Plancherne anses af uniformsinteresserede som værende primærkilder, som følge af deres tidsmæssige nærhed til Napoleonstiden. Set med militærhistorisk baggrund absolut også en af samlingens perler.

Nr. 66, Europa in Waffen. Die sämtlichen Europäischen Heere in ihrer jetzigen Uniformierung nach authentischen Quellen. Für junge und alte Soldatenfreunde sowie für Militärs aller Stände und Länder. Bogen er udgivet af Verlag von Wilhelm Nitzschke i Stuttgart i 1873 og indeholder 14 samtidige tegninger i farver. Med betydelig beskedenhed er det lykkedes at presse den tyske hær sammen på kun 4 sider, medens Sverige, England og Danmark får lov til at brede sig sammen over en hel side.

Nr. 96, "Die Soldaten Friedrich's des Grossen" af Eduard Lange fra 1852. Bogen er delt i 5 afsnit og på i alt 599 sider. Bogen handler, som det kan udledes af titlen, om den preussiske hær og dens virke under Frederik den store. Den indeholder 31 farvelagte tegninger udført af Adolph Menzel, der beskriver uniformerne i den preussiske hær på Frederik den Stores tid. Tegningerne er holdt i

en let humoristisk tone og beskriver samtidig militære hverdagssituationer. Igen et betydeligt værk med meget flotte plancher set med militærhistoriske øjne.

Nr. 119, Hamburger Trachten fra omkring 1800 nach C. und P. Suhr. Der er tale om 4 billeder med motiver fra Hamburg. Da de er opført som Suhr billeder var der grund til ganske høje forventninger. De blev ikke indfriet, da billederne er ganske uinteressante og forekommer at være baseret på fotografier af oprindelige billeder, hvorefter enkelte farver er malet op. Katalognummeret indgår ikke i opgørelsen af de 60 udvalgte katalognumre, da det ikke har nogen militærhistorisk interesse.

Nr. 124, Cahiers d'Enseignement illustrés nr. 38, 39, 40 og 40 bis Spanien og nr. 45, 46, 47, 48 for Italien ▶

Kat. nr. 131, Cha. d'Ens. III. nr. 61, Vagtparade på Amalienborg Slotsplads, 1887, Karl Hansen Reistrup, Déonnas samling

Kat. nr. 02, Kejser Napoleon til Hest, Charlet, Déonnas samling

Kat. nr. 28, Fransk infanterist, 1805, Déonnas samling.

Kat. nr. 48, planche nr. 06, Davoust, Marshall de l'Empire, R. de Moraine, Déonnas samling.

En introduktion til Henry Déonna og hans samling

Fortsat fra forrige side

Nr. 125, mangler i samlingen og må dermed være bortkommet. Der har været tale om Cahiers d'Enseignement illustrés omfattende 2 hefter med Uniformes de l'armée Française.

Nr. 126, Cahiers d'Enseignements Illustrés, Uniformes de l'armée Française en 1884, nr. 1 og 2, Uniformes, nr. 5 og 6, a la Caserne. Nr. 7 og 8, påklædning i bronzalderen og nr. 17 og 18, au Quartier og 53 over den franske hær. Der er tale om flotte og meget realistiske farvetegninger fra alle dele af det franske militær inklusive bl.a. kasernelivet og hestepasning.

Nr. 132, Svenske Armeens og flottans uniformer. Indeholder hverken tekst eller årstal, men 24 ganske flot kolorerede plancher udført af H. O. Prytz.

Nr. 143, "Armee Française" er en lille rød foldebog med 16 billeder af franske uniformer i farver fra omkring 1870.

Nr. 184, La France Militaire, illustre. Af A. Dally på 378 sider i lille format uden angivelse af udgivelsestidspunkt. Der er tale om en gennemgang af den franske hærs organisation, våben, slag

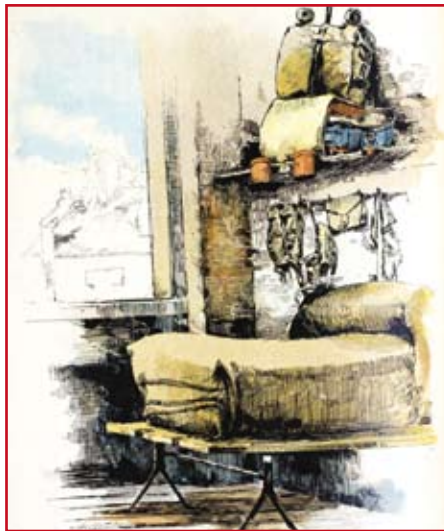

Kat. nr. 96, Ridende artilleri, Adolph Menzel, Déonnas samling.

og uniformer siden tidernes morgen og frem til ca. 1860 med et betydeligt antal sort/hvide tegninger.

Nr. 242, L'artillerie Raisonnée af M. L. Blond, Paris i 1776. En lille, men tyk bog på 612 sider, med mange sort/hvide tegninger af alt vedr. artilleri. Det fremgår at bogen er et genoptryk af en bog fra 1743 som har været udgivet under titlen Elemens de la Guerre des Sieges.

Nr. 315 "Die Uniformen der Deutschen Armee in übersichtlichen Farbendarstellungen, udgivet i Leipzig 1877. Der er tale om en lille bog på 15 sider med ærme-, krave- og opslagsfarver for hele den tyske hær på det pågældende tidspunkt. ■

Kat. nr. 126, Cah. d'Ens. III. nr. 5, Kaserneseng og personlig udrustning, Marius Roy, Déonnas samling.

Kat. nr. 126, Cah. d'Ens. III. nr. 5, Kasernens køkkenregioner, Marius Roy, Déonnas samling.

Kat. nr. 48, planche nr. 14, Prince Eugen, R. de Moraine, Déonnas samling.

Svenske faner og uniformer

Nyttige studier i svenske uniformer og faner efter Den nordiske syvårskrig

Så har Lars-Eric Höglund – efter 3 års arkivstudier - igen begået et af sine små mesterværker vedrørende svenske faner og uniformer. Denne gang drejer det sig om svenske fane- og uniformoplysninger i perioden fra Nordiske Syvårskrig til begyndelsen af 30-årskrigen, det vil sige også de svenske krige mod øst – den Russiske Krig (1571-1595) og den Polske krig (1599-1629).

Nogle af Nordiske Syvårskrigs svenske faner har været kort behandlet af Lars-Eric i et gammelt nummer af Chakoten og det kunne nok trænges til en tilsvarende dansk behandling af vore faner og beklædning/uniformer fra perioden.

Efter den Nordiske Syvårskrig var Danmark ude af kampen om Østersøen, medens svenskerne fortsatte med krige i Baltikum og Polen for at beherske flodmundingerne og dermed handelen og skatteindtægter, og stoppe de russiske forsøg på at få direkte adgang til Østersøen og dermed fri handel med Europa for deres eksport.

Sverige har verdens største samling af trofæer fra den tid, hvilket klart ses, hvis f.eks. man besøger Armémuseums forbilledlige hjemmeside med museumsbeholdninger.

Fra 30-årskrigen bringes bl.a. en del af det materiale fra munken Reginald Möhner's arbejde (1632-35), som viser faner med motiver på dugen. Den gode munk sad og beskrev alle de troppe, som marcherede gennem byen og tegnede tillige deres faner og standarter. Mig bekendt har manuskriptet kun en enkelt gang været udgivet som tysk privattryk omkring 1960-70 og er umuligt at opdrive idag. Möhners værk blev først renskrevet 1641 og dermed er opstået en hel del fortolkningsmuligheder, som

Lars-Eric også behandler. Stadig er dog Möhners arbejde et af de væsentligste for perioden omkring faner og uniformer.

Nyttig fortegnelse

En afdelingschefsfortegnelse med navnene på 1170 officerer, ritmestre og oberster samt 260 afdelinger bringes også, altid nyttig for den der interesserer sig for perioderne, idet enhederne den gang oftest benævntes efter cheferne, hvilket kan give lettere forvirring, når man læser om perioden.

Uniformsangivelserne, ja i et vist omfang var der uniformer også så tidligt. Ikke som senere med hele hære i nationale uniformer, men de enkelte enheder fik normalt leveret eller købte stof i større partier. Oplysninger om sådant findes i diverse regnskabsoplysninger og er ganske sparsomme, men alligevel får man et udmærket billede af tidens spraglighed. At finde alle disse små oplysninger i arkiverne og fordele dem på de rigtige enheder, må have været et kæmpe arbejde.

Om det ville være muligt at lave et lignende arbejde for den danske hær? Måske, såfremt vi har et lignende regnskabsmateriale i arkiverne.

Hvad danske faner angår, har vi intet i lighed med Möhners arbejde.

Man ser tydeligt i de svenske faner en systematik, hvor kongemagten var nationalt stærk, som under Erik 14 og hans brødre, medens fanerne fra Gustav Adolfs tid er uden større systematik uden for regimenterne. Samme forhold gør sig sikkert gældende for Danmarks vedkommende.

Lars-Eric fortæller også muntert om vanskeligheden ved at bruge forskelligt andet "historisk" materiale, rekonstruktioner, gamle stik, malerier osv., som ofte er det eneste kildemateriale. Men måske man kunne nå et stykke vej, ved som Lars-Eric at samle stumper og bidder sammen.

Lidt flere årstal hist og her havde nok været ønskeligt for den, som ikke er så bevandret i svensk historie.

Bogen kan varmt anbefales for den, som interesserer sig for tidligere tiders, ikke mindst Nordens, faner og uniformer. Den er i A4 og på 120 sider med 192 faner og standarter i farve, heraf 116 fra Möhner Chronik, samt 45 i sort/hvid. Hertil ca 470 uniformsoplysninger for ca 260 afdelinger med 18 figurer i farve.

Lars-Eric Höglund:
Från Karl Knutsson till Kristina, Svenska Fälttecken och beklädnad från senmedeltid till Trettioåriga kriget. Acedia Press 2012.
Bogen koster 380 Skr. (ca 320 Dkr.) plus fragt (150 Skr.) og kan bestilles direkte fra forlaget Acedia Press, Box 5269, 650 05 Karlstad, eller via info@acedia.se.

NB. De i Chakoten, som er interesserede, bør eventuelt købe samlet, idet svensk porto er uhyrlig. Kan 5 eller flere finde sammen, så er der ca. 100 Skr. i porto at spare pr. næse ved et fælles indkøb, hvor så den enkelte får bogen udleveret ved et møde. ■

Med
flyvende
faner og
klingende
spil ...

Samlet og bearbejdet
af Warmi Hansen

24. Bataljons
Musikkorps 1914, på
marchtur fra Sølvgades
kaserne til Nordvest
Fronten (Gladsaxe).

Træk af dansk militærmusik – før og under 1. verdenskrig

Da Danmark i august 1914 indkaldte ca. 60.000 mand under våben, var de ældste årgange, fra deres soldatertid i 1880/90'erne, vant til, at militærmusikken spillede en stor rolle både i garnisonen og på feltfod, hvor regimentsmusikken satte liv på de lange marchøvelser, livet i kantonnement samt underholdt ved fester og koncerter.

I årene før 1864 havde hæren ansat det største antal militærmusikere, som den nogensinde har haft – over 600 mand ialt.

Ved hærordningen af 1867 blev disse musikkorps halveret, hvorved harmonimusikken (træblæsere o.lign.) forsvandt fra musikkorpsene, dog undtaget Livgardens Musikkorps.

Da hærloven af 1880 blev vedtaget, oprettede man 10 nye regimentsmusikkorps på 20 mand hver, ledet af en stabshornblæser, dog blev Livgardens musikkorps normeret til 29 mand, som dog ofte måtte konkurrere med russiske musikkorps på 40-50 mand, når Zaren opholdt sig på Fredensborg. Af og til skete det endda, at en dansk militærmusiker måtte trække i russisk uniform

med ordner, medaljer og det hele – fordi ejermanen havde fået for meget dansk snaps.

Et af de nyoprettede regimentsmusikkorps var Ingeniørregimentets, hvorfra følgende berettes:

"I 1887 havde Ingeniørregimentet endnu sit eget Musikkorps og efter de første 6 Ugers Rekrutuddannelse, var vi med hver Lørdag, naar der var Regimentseksercits sammen med "de gamle" paa Nørrefælden. Korpset var nu ikke helt almindeligt. Overspillemanden Nielsen, kaldet Pindehuggeren, var godt ved Magt, det samme var Tilfældet med flere i Korpset, men Bassunisten, Spillemand Beck, havde Rekorden som en ren Kæmpe i Højde og Omfang.

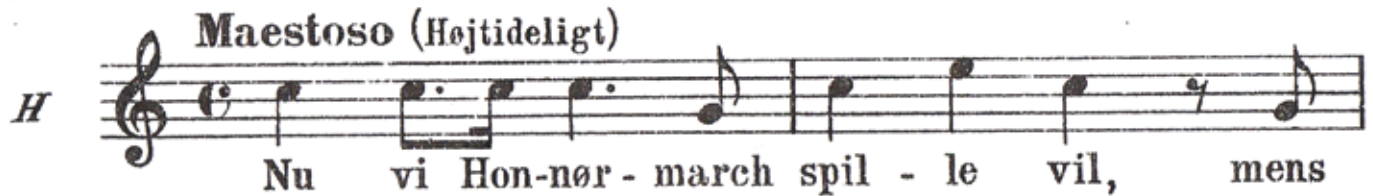
Naar Regimentet stod opstillet i Marchkolonne med Musikken på Fløjen og der blev kommanderet: Regiment March, hørte man – ikke Musikken – men Overspillemandens Stemme: "Kom saa Beck, kom saa Beck, kom nu Beck", og først når vi havde marcheret en halv Snes Skridt, var Beck klar og Musikken faldt ind, men mange Gange med takten paa højre Fod i Stedet for

paa venstre, det kunne endda gaa, værre var det, naar Musikken faldt ind helt uden for Takten, saa var hele Regimentet ude af Trit."

I 1909 besluttede Rigsdagen, at al dansk militærmusik skulle nedlægges. Fra og med 1. april 1911 var alle danske militærmusikere afskediget. Der blev protesteret både fra militærmusikerne og fra store navne i dansk kultur- og musikliv. Komponisten Carl Nielsen betegnede betegnede den decimerede militærmusik som *"fattigdommens kor, elendighedens hymne, forekommenhedens og forrykthedens apotheose"*.

Men den 1. april 1911, da afskedigelserne faktisk var trådt i kraft, udsendte krigsministeriet et telegram til alle musikere. Afskedigelserne var annullerede – dansk militærmusik var reddet i sidste øjeblik. Hvad der fik regeringen til dette, står hen i det uvisse. Protesterne var vel blevet mere og mere højlydte, jo nærmere man kom nedlæggelsesdatoen. Nedskaeringer slap man dog ikke for. De 10 regimentsmusikkorps blev skåret ned til 9 musikere + 3 reservemusiker (løst ansatte musikere, der kun måtte spille

Honnørmarch

inden for bygrænsen af garnisonen) altså 12 mand, som man så kunne supplere med et antal musikalske værnepligtige soldater, hvis man nu var så heldig at finde nogle.

Musikken under Sikringsstyrken 1914-18

Ved Sikringsstyrkens indkaldelse havde de få og små regimentsmusikkorps rigeligt at gøre i deres garnisoner, og nåede derfor slet ikke ud i de store teltlejre, hvor sikringsstyrken lå. I den forbindelse – med halvofficiel godkendelse – opstod nogle bataljonsmusikkorps igen. Det var musikalske værnepligtige, der dannede disse små frivillige musikkorps. 31. Bataljons Musikkorps virkede f.eks. i Ermelundslejren under ledelse af musikdirektør ved Paladsteatret, Knud Lindhard, der selv var indkaldt. I 1915 fortæller Knud Lindhard:

Med Piber og Trommer ...

Som spillemand ved 31. Bataljon var det mit fornemme Hverv at blæse Reveille og Retraite samt paa Marchture at give et lille Nummer på Fløjte. Men hvad er Reveille og Retraite i Længden for en stor Aand! Naar man til daglig i al Beskedenhed svinger sin Taktstok over en Milionhær af Musikere, hvad er så et enligt Horn eller dito Fløjte? Jeg måtte altsaa have mit Arbejdsfelt udvidet, det vil sige, jeg maatte have et orkester.

Den første Betingelse for at realisere en saadan storstilet Plan er imidlertid at kunne skaffe Øl. Frivillighedens fagre Blomst gror ikke uden Øl, og naar man kun er spillemand og ligger i Jægersborg, kan man ikke faa Øl. Man skal mindst være Korporal. Da nu min plan gik ud paa at danne et Orkester paa 12 Mand, udkrævedes hertil daglig 12 Flasker Øl og en Korporal, men alle

Ingeniørregimentet,
2. Bataljons Musikkorps,
(feltingeniørkompagnierne)
i fodfolkets uniform, men
med ingeniør-huemærket
i kasketten, udstationeret
i Tunestillingen 1915-16.

sunde syntes lukte. Da udsprang af min Hjerne som en anden Pallas Athene min Trøstermand i Nøden: Korporal Jensen. Han skaffede det daglige Øl. Aldrig var Jensen karrig med sin Underskrift. Han rekvirerede og rekvirerede – og havde han været af mindre ætherisk Natur, maa det anses for højest sandsynligt, at de rekvirerede Strømme ikke var gaaet saa sporløst hen over Jensens Hoved.

Det næste Punkt var at skaffe 12 Mand, der var villige til foruden at drikke Øllet at traktere et Instrument. Det viste sig at være langt lettere. Som tredje Stadium kom endelig Anskaffelse af Instrumenter og Musikalier. De laantes. Herefter mønstrede jeg mine Folk. Foruden af de Reservespillemand, der var ved Bataillon, bestod Korpset af en sanger, en Chauffør, en Barber og en Agent. Barberen begyndte som rimeligt var med Bækkenet og naaede senere til Basunen. At Chaufføren fik et Horn er lige saa selvfølgelig.

Under en stor Bøg på Ermelundslet-

ten (der hvor DTU nu ligger) begyndte vore prøver, og det varede ikke længe, før vi havde et rigtigt net lille Repertoire. Den eneste vanskelighed var den, at Barberen altid – for at kunne falde rigtig ind maatte have den tapre Landsoldats ”f”, men havde han faaet det, var han ogsaa Mand for at holde Tonen.

Og saa kom Kongen! Naturligvis maatte Orkesteret spille for Majestæten, og det blev en meget stor Dag. Ved Ankomsten spillede vi Fanemarchen. Lidt senere spillede vi Fanemarchen igen. Derefter paany Fanemarchen og – som om vi ret af Hjertet vilde udtrykke vor dybe Respekt for saavel Majestæt som Fane spillede vi til Forandring atter Fanemarchen ved Afgangen. Hans Majestæt var synlig bevæget og stærkt interesseret i det afvekslende Program, ligesom han naadigt komplimenterede Dirigenten for det smukke Resultat. (Det maa her anføres, at selv Barberen var saa befippet, at han flere Gange faldt rigtig ind).

Kong Christian X holder revy.

Med flyvende faner og klingende spil ...

Fortsat fra forrige side

Begivenheden udgjorde et behageligt Intermezzo i en Tilværelse, hvor Afvekslingen ellers hovedsagelig holdt sig til Temperaturen. Den svingede nemlig i 3 Maaneder fra 6 Graders Kulde til 20 Graders Varme. Da Forbudet mod Udsækning af Øl senere blev hævet, blev Jensen saa sønderknust, at han af Forskrækkelse tabte Nøglen til sit Korporalskab, hvorefter han blev afskediget.

Bataljonsmusikken i Sikringsårene

Disse små bataljonsmusikkorps, der blev oprettet på initiativrige bataljonschefer og musikglade værnepligtiges initiativ, bestod hovedsagelig af bataljonens signalhornblæsere og trommeslagere samt andre, som havde lysten og evnen til at (mal)-traktere et blæseinstrument - enten sit eget eller et, stillet til rådighed af Hærens Munderingsdepot, mange gange et kasseret horn fra et af de nedlagte regimentsmusikkorps. Repertoiret var såre enkelt; Fanemarchen, Honnørmarchen (eller honnørsignal), Russisk Hymne, March 1911, Bataille March, "Den gang jeg drog afsted"... og gamle soldater-sange.

Det var navnlig i de forskellige lejre i Københavns omegn, at soldaterne var musiksultne og nød messingsuppen "med god appetit":

"Naar vi paa vore Marchture trætte og mødige travede hen ad en støvet Landevej i brændende Midsommerhede, eller Foden ved hvert Skridt gled ud i Pløret og en Skyldregn gennemblødte os lige til Skindet, naar saa Bataillonsmusikken pludselig satte i - helst med en af vore gode, gamle Fædrelandssange - da var det, som om Blodet med et eneste Stempelslag blev drevet op i Kinderne - det rislede som en elektrisk Strøm gennem vor Ryg og rettede den sammen-

3. Dragonregimentets Musikkorps, Aarhus 1904.

Batteriet Bardenfleths Musikkorps. Vel nok det mindste "musikkorps" i hæren, bestående af tre basuner, en kornet og to mand på slagtøj. Batteriet var stationeret fra 1914-18 på Slipshavn, Fyn.

sunkne Krop i Vejret, Geværet tyngede ikke mere på Skulderen, og Tornystren trykkede ikke mere paa Ryggen, mens vi alle af fuld Hals gav os til at synge - ingen, selv den, der ikke havde en Tone i Livet, kunde lade være at prøve at juble med."

Om sin soldatertid i 1915-16 skrev musikdirektør Aage Gottschalksen:

Da Kongen hørte fejl ...

Ved en Divisionsøvelse stod vi opstillet parat til at spille Fanemarchen, da Kong Christian den Tiende hvert Øjeblik ven-

31. Bataljons Musikkorps i Ermelunden 1914.

29. Bataljons Musikkorps 1916. I midten dirigenten, overhornblæser Flemming fra 9. Regiments Musikkorps.

4. Bataljons Musikkorps 1901, bestående af reservehornblæsere.

Fæstningsartilleriet, 2. Artilleribataljons Musikkorps stationeret ved Vestenceinten 1914-18.

tedes til Inspicering. Vort lille Orkesters Dirigent, der havde indlagt sig Berømmelse ved Bataillonens, som den soldat, der gjorde den sletteste Honnør, var langt fra Situationens herre. For hvert Minut, der gik, steg hans Nervøsitet, og den nåede sit Kulminationspunkt, da jeg udtalte en Formodning om, at Hs. Majestæt nok vilde ridde hen og hilse paa os, naar Tonerne af Fanemarchen var hendøet. Gentagende gange spurgte vores Dirigent os, hvordan han skulde optræde, hvis majestæten tiltalte ham. Om han skulde gøre Honnør, eller blot optræde i Retstilling med sin Basun snorlige ned langs Buxsesømmen. Vi forbød ham paa det strengeste at gøre honnør, da det er stridende mod Reglementet, naar en soldat står under Kommando. Men vor Ven, der troede, vi ville gøre Løjer med ham, holdt energisk paa, at han skulde honorere. Hans Bagmand i Geledet gav vi derfor ordre til i det kritiske Øjeblik at gribe brutalt fat om Musikerens højre Arm for at forhindre ham i at forsynde sig. Endelig kom Kongen ridende. Sveden perlede frem paa Dirigentens Pande og drev i stride Strømme ned over hans Ansigt. Efter de tre reglementerede Hurra'er var afleverede, spillede vi Fanemarchen med Præcision og Bravour. Tre Gange gik vi den igennem, og saa rettede Dirigenten et alt opgivende Blik mod majestæten, der styrede sin Ganger ned mod os. Over Dirigentens Ansigt væltede et Niagara. Saa snart Kongen var nået op til os, komplimenterede han os for det pæne Resultat, og der udveksledes da følgende Replikker mellem Kongen og Spillekanten:

Kongen: Naa, I spiller jo helt pænt sammen, Folk.

Dirigenten: (med rystende Stemme og nervøse Fingre) Javel, Deres Majestæt.

Kongen: Hvad er De i Deres civile Liv?

Dirigenten: (med næppe hørlig Stemme) Musikdirektør i Paladsteatret.

Kongen: Ja, dør falder jo flere Drikkepenge af end her.

Dirigenten: (højt og tydeligt) Javel, Deres Majestæt.

Og derpå red Kongen bort.

Majestæten havde misforstået vor udmærkede Dirigent og troet, han var Kellner i Paladshotellet! Men en god Soldat siger ikke sin Konge imod, selv om denne misforstår ham. ■

Kilder:

"Da vi sikrede Danmark", kendte mænd fortæller om tiden i Sikringsstyrken, udgivet 1915.

"Dansk Militærmusik", af Charles Kjerulf, udgivet 1916.

"Den danske hærs signaler, deres tekster og historie" af Victor Krohn, udgivet 1933.

"Ved Ingeniørregimentet 1880-1955", af Niels Maare, udgivet 1955.

"Militærmusikken i Danmark", DVD, af Mogens Gaardbo, udgivet 2011.

Historisk kanon tilbage på Vestvolden

Vestvolden har fået en ny turistattraktion. For nylig blev en jernkanon, der hidtil har haft sin plads i Tøjhusmuseet, flyttet tilbage til Vestvolden, som var Europas største byfæstning.

Den originale kanon er en af de sidste af sin slags, da alle andre er blevet skrottet eller omsmeltet for mange årtier siden.

Ved flytningen af kanonen sagde Ole Frantzen fra Statens Forsvarshistoriske Museum, at kanonen en overgang har stået i museumsgården, men det er nu naturligt, at museet deponerer den hos Rødovre Kommune, som gør meget for Vestvoldens historie.

Sammen med Rødovres borgmester, Erik Nielsen, klappede han det lange, solide jernstøbte kanonløb, hvilket i den verden betyder, at kanonen nu er i Rødovres varetægt.

Erik Nielsen håber, at kanonen sammen med de mange andre tiltag, kommunen er i gang med på Vestvolden, vil blive et tilløbsstykke. Han sendte ved den lejlighed en tak til 1914 Korpset, der igen var på plads med uniformer.

Borgmesteren oplyste ved arrangementet, at arbejdet i lyttebunkeren, der skal forvandles til informationscenter, skrider planmæssigt frem. Ved Artillerimagasinet håber borgmesteren at kunne genetablere den toglinje, som kørte langt voldalleen med krudt og kugler. H.D.

Ole Frantzen fra Statens Forsvarshistoriske Museum sammen med Rødovres borgmester, Erik Nielsen.

Foto: Finn Hillimose

Under et besøg i Wien i november måned gik turen naturligvis bl.a. til Heeresgeschichtliches Museum, Wiens ældste museum. Dette storslåede museum anses, nok med rette, for at være Europas flotteste og mest interessante militærmuseum. Det beretter om Østrig som militærmagt fra 1500-tallet og frem. Alene bygningen, hvor museet har til huse, er imponerende. Den er bygget i 1856 i byzantinsk stil som en del af militærkomplekset "Arsenal" og indeholder nogle imponerende sale. Selve museet er tegnet af den danske arkitekt Theophil Hansen, der er bedre kendt i udlandet for sine store bygningsværker, end han er her hjemme.

Udefra træder man lige ind i Generalernes Sal, en stor hal prydet af 56 legemsstore statuer af den østrigske hærs øverstkommanderende gennem tiderne.

Museet er stort og mangesidet, det er derfor umuligt her at gennemgå det fra top til bund, med alle dets billeder, uniformer og udstillede genstande. Jeg vil derfor prøve at beskrive nogle af de ting, jeg hæftede mig mest ved, og som i mange tilfælde ikke kan findes andre steder.

Fransk observationsballon

Her kommer man naturligvis ikke uden om den franske observationsballon fra 1796. Ballonen er sandsynligvis "Intrepide" en af de seks observationsballoner, der blev brugt af den franske hærs specielle luftskibkompagni mellem 1794 og 1799. Den blev erobret af den østrigske hær under slaget ved Würzburg i 1796 mellem Det tysk-romerske Rige og Frankrig. Efter at have afvist den franske invasion ved Amberg i august 1796, forfulgte ærkehertug Karl Ludvig i spidsen for den østrigske hær den slagne franske hær under ledelse af general Jean Jourdan til Würzburg, hvor franskmændene blev tilføjet endnu et nederlag. Dette blev indledningen til flere franske nederlag, der først stoppede da Napoleon Bonaparte fra Italien fik vendt strømmen af franske nederlag.

Isalene, der fortæller om Østrig og Europa 1789-1866, faldt mine øjne på nogle meget flotte ornamenterede metalæsker indeholdene ordner, ved nærmere eftersyn viste det sig at tilhører kejser Frans (Francis) (I) II, der havde udråbt sig selv som kejser i 1804 (ifølge skiltningen i montren).

Ordnerne, der var fremstillet af erobrede kanoner, blev derfor i folkmunde kaldt "Kanon Korset". Det var en militær orden indstiftet af kejser Franz, men var han den I eller den II, det lod sig ikke umiddelbart opklare.

Ved senere at læse den rigt illustrerede bog om museet, vi havde købt, fandt jeg forklaringen. Kejser Franz havde

Hærmuseet i Wien

Museet fortæller om Østrig som militærmagt siden 1500-tallet

Af Inge Hansen

Den erobrede franske observationsballon fra 1796.

startet sin kejsertid som Franz II over det Tysk-Romerske rige, men efter krigen mod Frankrig, der endte med slaget ved Austerlitz, faldt dette rige fra hinanden og han fortsatte sin regeringstid ud som kejser Franz den I af Østrig.

Skuddramaet i Sarajevo

De næste sale omhandlede kejser Franz Joseph I tid (1830-1916). Der var mange minder om Kejseren i form af malerier, uniformer og genstande, men meget lidt om sønnen kronprins Rudolph, der skød sin elskerinde og sig selv i Mayerling.

En uniformsgenstand tiltrak sig vores opmærksomhed, en kasket, ifølge skiltningen tilhørende kejseren som æresoberst i den prøjsiske garde. Dette var i sig selv ikke det interes-

Bilen der blev stillet til rådighed for ærkehertugparret i Sarejevo.

Maleriet til "den ukendte soldat".

til "den sorte uge" i august, hvor alle vogtede på alle og muligheden for at forhandle sig ud af konflikten druknede i nervøsitet, usikkerhed og mangelfuldt kendskab til de andres motiver og i frygten for at tabe ansigt – både udadtil og over for befolkningerne.

Frygtede kanoner

Første Verdenskrig var en kendsgerning med dens godt fire år af slagterier på fronterne i både øst og vest, men den grusomme sandhed i hine augustdage var, at krigsudbruddet var virkelig populært, og at hundredtusinder i Berlin, Wien, Paris og London jubede ved udsigten til krig og raske vidunderlige sejre.

Den følgende udstilling omhandlede da også denne periode. Her var kanoner, den største var en 38cm kanon bygget på Skodaværkerne og med rette frygtet - også i Danmark, hvor generalstaben blev udsat for et "granatchok", da de østrigske kæmpemorterer smadrede de belgiske forter og fæstninger i de varme augustdage 1914.

Det førte indirekte til opførelsen af Tunestillingen i 1915 i erkendelse af, at Vesteceinten ikke kunne udelukke et bombardement af København, hvis tysken havde til hensigt at besætte Danmark. Hvad et bombardement kan føre til, sås på et rundt pansertårn, der var blevet beskadiget af en russisk 250 mm morter. Selvfølgelig var her også de første flyvemaskiner og et væld af genstande, som vi kender det fra denne periode, bl.a. så vi flere felttelefoner af samme model (M/1909), som dem vi har erhvervet i 1914-gruppen.

Endelig var der her, som i alle områder af Museet, malerier. Jeg genså et billede fra min skoletids historiebog, som jeg først nu rigtig fandt ud af, hvad var: "Til den ukendte soldat i 1914" malet af Albin Egger-Lienz under indtryk af kampene i Galicien.

Kejser Franz Josephs "falske" uniformskasket som æresoberst i den prøjsiske garde.

sante, men vi kunne konstatere, at også museer snyder, lige så godt som vi gør det i Dansk Militærhistorisk Selskabs 1914-gruppe, når det gælder kasketter. Denne kasket var også fremstillet ud fra en DDR-kasket, skyggens udformning og materiale (plastic) afslørede den, forskellen på Museet og os er kun, at vi vedstår at vores kasketter er kopier, her udgav man den for at være original.

Denne afdeling er også minderne fra skuddramaet i Sarajevo den 28. juni 1914, hvor en serbisk nationalist skød og dræbte ærkehertug Franz Ferdinand (en brorsøn til kejseren), som var den østrig-ungarske tronfølger og hans hustru Sophie. Et af klenodierne er den bil de kørte i, da attentatet blev begået. Ejeren grev Francis Harrach donerede den til Heeresgeschichtliches Museum. Bilen stod i Generalernes Hal fra 1914 til 1944, hvor den blev beskadiget under et bombardement af Wien, der også ramte dele af Museet. Efter en reparation blev den flyttet til sin nuværende placering. Sammen med bilen er også udstiller Franz Ferdinands blodige uniform liggende på den chaiselong, hvor han udåndede.

Skuddene i Sarejevo ledte som bekendt

Ærkehertug Franz Ferdinand blodige uniform.

Den frygtede 38 cm kanon, bygget på Skodaværkerne i det nuværende Tjekkiet.

Hærmuseet i Wien

Fortsat fra forrige side

Næste periode var tiden efter 1. verdenskrig, hvor det store kejserrige faldt fra hinanden og Østrig blev udråbt til republik i 1918 kort før krigen sluttede. Udstillingen var delt i to, tiden med det socialdemokratiske styre med dets frygt for kommunistisk opstand og tiden med det nazistiske styre og 2. verdenskrig. Særlig den sidste del var speciel, man må sige, at Østrig vedkender sig sin nazistiske fortid. Her var udstillet uniformer, malerier, genstande og klenodier i et sådan omfang, som var det fra en hvilken som helst anden periode. Det har vi aldrig set i Tyskland, men kun i de tidligere allierede lande.

Østrig som sømagt

Den sidste sal viste Østrig som sømagt, hvilket i dag virker temmelig absurd, men i Østrig - Ungarns storhedstid havde riget adgang til Middelhavet ved Triest og dele af Adriaterhavskysten. Man havde dog ikke gået rundt på denne udstilling ret længe, før det gik op for en, at det med sømagt ikke kun var på de ydre linier, men også i høj grad på de

Den store uniformssal fra Kejsertiden.

indre. Mange af de udstillede skibsmødler var særdeles fladbundede. Kejserrigets krigsskibe havde ikke kun stået til søs, men også sejlet på floderne og havde været en del af magtens symbol i det stærkt sammensatte rige.

En anden ting, der tiltrak sig opmærksomheden i denne udstilling var den store gennemskårede model af "Viribus Unitis", hvor man fra den ene side så skibet ude fra - på den anden hele dets indre. "Viribus Unitis"

var det sidste flagskib i den Østrig - Ungarnske flåde, og var sammen med tre søsterskibe en del af krigsflåden under 1. verdenskrig. Det sank den 31. oktober 1918 få timer efter, at det havde overgivet sig.

Heeresgeschichtliches Museum var på alle måder storslået, alene bygningen og salene vidner, sammen med andre af Wiens gamle museer, der også så "dagens lys" under kejser Franz Josef I, om byens storhedstid som hovedstad i et af Europas største riger. ■

Bog anmeldelse Af Henrik Denman

I skyttegravskrigens front

Den 2. august 1914 meldte den 19-årige Ernst Jünger sig til tjeneste ved regimentet i Hannover. Det var dagen efter efter bekendtgørelsen af den tyske mobilisering. Han blev snart efter sendt til fronttjeneste og blev indsat direkte i skyttegravene. Han blev såret og dekoreret flere gange og blev som officer en såkaldt stormtroppfører, der førte an i forreste linje. Han var med i mange af de kendte slag, bl.a. Somme i 1916 og den store forårsoffensiv i 1918.

Efter afslutningen på Den første verdenskrig skrev han bogen "I Stålstormen" om skyttegravskrigens under Første verdenskrig. Hans erindringsbog om oplevelserne som tysk skyttegravsofficer udkom i 1920 og er siden udgivet så mange gange, at bogen betegnes som en klassiker inden for sit emne, men først nu udgives bogen på dansk med en efterskrift af Adam Paulsen.

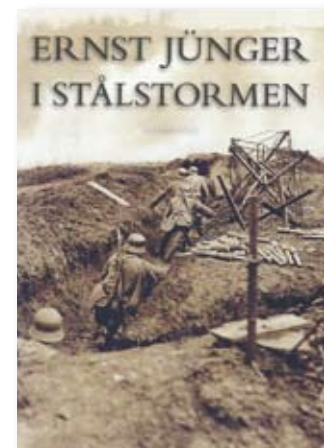
Ernst Jünger skriver forbavsende nøgternt om stillingskrigens gru, kraterlandskaberne, de store materielslag,

Den tyske skyttegravsofficer Ernst Jüngers om skyttegravskrigens under Første verdenskrig er nu udgivet på dansk

gasangrebene og krigens rædsel, men også om kampens ekstase og fremkomsten af en ny og jernhård mennesketype, som adskilte sig væsentligt fra tidligere kriges frontsoldat.

Han lader sine erindringer skride frem som en stille og rolig fortælling, hvor han opsamler sine erfaringer med daglige begivenheder og tropperokader. Allerede tidligt i bogen kommer han ind på krigens indvirkning på soldaterne, f.eks. om granaters flaksen rundt på slagmarken: "Den skulle i øvrigt følge os gennem hele krigen, denne faren sammen ved enhver pludselig og uventet lyd. Om et tog skramlede forbi, en bog faldt på gulvet, eller der lød et skrig i natten - hjertet stoppede altid et øjeblik ved følelsen af en stor og ukendt fare." Så enkelt kan krigens psykiske indvirkning på soldaters beskrives.

Ernst Jüngers bog er en kontroversiel bog. Nogle læser den, fordi den giver et detaljeret og usminket vidnesbyrd om krigen og dermed er en bog, der henvender sig til folk med militærhistorisk interesse. Andre læser den som en fascination af krigens rædsler. Andre igen læser den som et bud til en forståelse af, hvorfor det 20. århundrede udviklede sig til en mørk, krigshærgede tid præget af totalitære ideologier. Men det er under alle omstændigheder en bog, der har en central plads i litteraturen om Første verdenskrig. ■

Ernst Jünger: I Stålstormen. Gyldendal. 228 sider. 349 kr.

Tæt på Iran – og alligevel så langt fra

Den græsk-fødte iraner, Kaveh Farrokh, kommer fra en kosmopolitisk familie, der fortjener en hel beretning i sig selv.

I sin tidligere bog: "Shadows in the Desert – Ancient Iran at War" (2007), lagde han vægt på at Perserriket i alle dets inkarnationer (inkl. mederne, partherne og den islamiske æra) har været sammensat af mange sprog, kulturer og racer. Dette har ført til en synsvinkel er lige så sammensat og flertydig som landet selv (hvilket han nok vil tage som en kompliment):

I sin anden store bog om krigsførelse i Iran, går forfatteren virkelig i detaljen – men det kniber med formidlingen

Han har kritiseret Oliver Stones Alexander-film for "nordicisme" (brugen af blonde nordeuropæere til at spille hellenere). Samtidig har han fået illustreret alle de persiske adelsmænd i sin bog "Sassanian Elite Cavalry" (2005), som endnu højere og lysere end deres germansk-romerske modstandere!

Hans hidtidige forfatterskab har nærmest været én lang påpegnings af den kulturelle udveksling der skete netop på grund af krigen mod Rom. Trods en tydelig stolthed over opfindelser gjort i

Iran, har han også formanet tydeligt om at undgå den "storebror"-følelse som Iran til tider har hævdet overfor den arabiske og tyrkiske verden.

Derudover var "Shadows in the Desert" et sandt overflødhedshorn af både historieskrivning, rekonstruktioner af organisation og udstyr – samt alle former for billedmateriale. Den var så godt som perfekt – det eneste der virkede malplaceret, var epilogen om persiske kulturlevn.

De spørgsmål jeg stillede mig selv før jeg læste "Iran at War", var derfor om Farrokh igen kunne formå at påpege lighedstegn (nu med den islamiske verden) uden at glatte for meget ud – især i lyset af at han skulle behandle det stadig ekstremt betændte materiale fra verdenskrigene og Irak-Iran-krigen.

Virvar af alliancer

Desværre lever bogen ikke helt op til forgængeren.

Det gode ved bogen er virkelig godt – der kastes lys over virvaret af alliancer på kryds og tværs af den vestlige og islamiske verden (de fleste kilder til perioden er vestlige – rådgivere, allierede og undtagelsesvis fjender), og for hvert afsnit med begivenhedshistorie, er der angivet våbentyper og rangsystemer. Der gøres især meget ud af hvornår der er tale om traditioner der går tilbage til antikken, og hvornår der er tale om iranske opfindelser (et gennemgående tema er at Iran aldrig har manglet opfindere,

Boganmeldelse
Af Rasmus Wichmann

men organisatorer og især produktionskapacitet).

Hvad beskrivelsen af udstyr angår, er bogen fuldt ud så god som sin forgænger. Der er endda langt mere fuldstændige kilder til rådighed, der gør det muligt at beskrive kampe ned på taktisk niveau, og med mange flere konkrete eksempler. Problemet er at der mangler billeder. De få der er, findes i midten af bogen – og de er ikke kædet sammen med teksten (beskrivelsen af det forbløffende forsidebillede, hvor forskellige klankrigere står side om side og effektivt formidler landets mange traditioner, findes ikke i bogen, men kun på hjemmesiden!)

Hvor den forrige bog havde noget for alle – velskrevet uden at være forsimplet, populær uden at være populistisk – er denne bog for den særligt interesserede, der allerede har en vis baggrundsviden om Mellemøsten, eller som vil bruge den som afsæt til undersøgelser på egen hånd. ■

Kaveh Farrokh:
Iran at War 1500-1988.
Osprey Publishing 2011.

Se også:
www.kavehfarrokh.com/books/iran-at-war-1500-1988.

Sidste træk i Kreta spillet. De første 2 transportfly Ju 52 er landet med bjergjægerne. Uden for hegnet til Maleme flyvepladsen ses de forladte svævefly fra spillets første træk.

Den 20. maj 1941 invaderede den tyske Wehrmacht den græske ø Kreta fra luften. De landsatte den forstærkede 7. luftbårne division (ca. 8.000 mand) med faldskærm og svæveplan. Opfølgingsstyrken bestod af den forstærkede 5. bjergjæger division. Disse skulle landsættes med transportfly (Junkers Ju52), når faldskærmsjægerne havde erobret flyvepladserne. Der var også planlagt en mindre sølandsætning, men den blev standset af Royal Navy.

Den 16. august 2011 mødtes 14 krigsspillere og "krigsspilsnker" på Wargames Holidays i Kato Gouves, cirka 20 kilometre øst for Heraklion, for at tilbringe en uge med både ferie og to krigsspil fra anden verdenskrig (Kreta 1941 og Normandiet 1944). Wargame Holidays blev grundlagt for to år siden, da Jon Sutherland og hans kone Diane gik sammen med Maria, som driver en restaurant og 10

Tyske motorcyklister på vej over Tauronitis broen.

ferieledigheder i Kato Gouves. I en høj kælder under restauranten har Jon og Diane bygget et 15 meter langt krigsspilsbord. Det er det smukkeste terræn, som jeg nogensinde har spillet på, og der er masser af smukt bemalede figurer og modeller at spille med.

Næste morgen mødtes krigsspillerne i kælderen, medens de øvrige indtog liggestolene ved svømmepølen. Vi overrakte Chakotens plakette til Jon til minde om vores

Tauronitis broen i dag. Ligesom Pegasusbroen i Normandiet er den flyttet for at gøre plads til en moderne bro. Bag broen ses en bevaret Nissan hytte fra Maleme flyvepladsen.

Kreta 1941-2011

Af Ole Thureholm

besøg. Efter en kort introduktion til spillet blev vi delt i to hold. Jeg deltog på det tyske hold, og vi startede med at planlægge vores landsætningszoner. Derefter lagde de allierede (hovedsagelig New Zealandere og Australiere) deres planer. Det afgørende for spillets udfald var, hvorvidt vi kunne erobre Maleme flyvepladsen og landsætte bjergjægerne eller ej. Vi planlagde at landsætte vores svævefly umiddelbart uden for hegnet til flyvepladsen, så svæveflyene ikke blokerede landingsbanen. Det viste sig at være en klog beslutning, idet de allierede havde stillet køretøjer og opsat pigtrådspæringer overalt på flyvepladsen.

Normandiet 1944

Vi spillede i to dage, og havde et rigtig fornøjeligt spil. Det var tæt på, men i sidste træk havde tyskerne ryddet så meget af landingsbanen, at de kunne lande to Ju52 med de første bjergjægere. Så tyskerne vandt første spil.

Så havde vi alle en afslapningsdag sammen med vores koner, før vi gik ned i kælderen igen. Denne gang til et fiktivt scenarie fra Normandiet i 1944. Jeg var på det tyske hold igen, og under hårdt pres! Amerikanerne er kendt for at gøre alting stort. Forestil dig, at du stirrer ned langs løbene på to tyske panserværnskanoner, og så ser du en komplet Combat Command Group (nærmest en panserbrigade) i marchkolonne på vej direkte

Foto: Ole Thureholm

Beretning fra en uge, hvor 14 krigsspillere og "krigsspilsenker" mødtes på Kreta til to krigsspil fra anden verdenskrig

Jon fortolker reglerne i en konkret situation for Jesper, Thyge og Lasse. Jon sørgede på sin venlige, men bestemte måde, for, at spillene forløb uden de store gnidninger mellem spillerne.

skærmsjægere, som forsøgte at erobre den bro, tyskerne skulle over, så...

Slagmarken fra 1941

Det var ikke til at se det, hvis man ikke lige vidste det. Men faktisk spillede vi på en del af slagmarken fra 1941. Marias far var en stor knægt dengang, og han så tyske faldskærmsjægere blive landsat i Kato Gouves. Formodentlig var det en enkelt maskine, som landsatte 12 faldskærmsjægere et forkert sted, men vi følte pludselig, at historien ikke var så langt væk, når Marias far fortalte sine oplevelser. Samme fornemmelse fik jeg, da jeg stod på den tyske krigskirkegård på bakke 107 og skuede ud over Maleme flyvepladsen. Selve flyvepladsen kunne vi ikke besøge, idet den var operativ under bombardementerne i Libyen. Men Tavronitis broen vest for Maleme er bevaret sammen med nogle Nissan hytter.

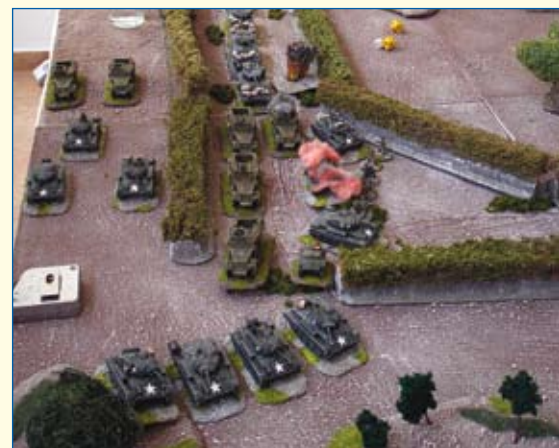
Det var en fremragende ferie, og Jon, Diane og Maria er nogle af de sødeste og venligste mennesker, jeg har mødt. Jeg håber, jeg kan tage til Wargame Holidays en anden gang og prøve nogle andre spil (måske mytteriet i Indien eller Zulu krigen). Jeg kan varmt anbefale andre at prøve.

Hvis du vil se flere billeder, så gå ind på Peter Gjørtlers hjemmeside www.lexnet.dk, eller besøg www.wargameholidays.com

Den amerikanske Combat Command Group ses øverst i billedet på vej mod venstre. Tættere på fotografen ses et af Luftwaffes sjældne besøg over Normandiets bocage-terræn.

Udsigten fra mine to tyske panserværnskanoner, lige før de flygtede.

mod dig! Ingen tid til tilbagetrækning, bare "omkring – fremad. Kom i løb, de sidste." Hvad som helst blev taget i brug for at hjælpe Wehrmacht soldaterne tilbage, om det så var franske hestetrukne sporvogne. Og situationen udviklede sig fra værre til slemt, da den franske modstandsbevægelse fik forstærkninger af engelske specialstyrker (Special Air Service) for at forhindre tyskerne i at nå til Berlin. Spillet var lige så spændende som Kreta spillet, men tyskerne klarede uafgjort med en pil opad. Ikke dårligt med de odds. Men hvis moralen ikke havde svigtet de amerikanske fald-

Krigsspillerne overrækker Chakotens skjold til Jon Sutherland.

Mødekalendar 2012

og samaritten der behandler ham. Med dekorationer, lys og lydeffekter fås en oplevelse, som var man på Østfronten.

Se mere på <http://www.gillelejegruppen.dk/index.html>

Det koster 100 kr. pr. deltager.

Vi vil prøve at organisere samkørsel for dem der ikke har bil.

Vi mødes kl. 13.00 på adressen Hillerødvejen 180, 3250 Gilleleje

Tilmelding til Christian Raun

på tlf.: 2682 0822 eller

mail: c.raun@webspeed.dk

Onsdag den 6. juni

Medlemstur til Gladsaxefortet. Kaptajn (R) Rune Hernø viser rundt.

Arrangementet starter kl. 19. 00.

Efter rundvisningen er der kaffe og hjemmebag i Hjemmeværnets mødelokaler.

Gladsaxefortet ligger på Batterivej 54 A-B. For jer, der bruger offentlige trafikmidler, er det lettest at tage toget til Buddinge Station og derfra bus 300S kl. 18.34 mod Ishøj til stoppestedet Dynamovej/Batterivej. Derfra er der ca. 300 m ned ad Batterivej.

Onsdag den 8. august

Det store sommersludremøde

Vi viderefører traditionen med at åbne sæsonen med at dele oplevelser fra en sommer også i militærhistoriens tegn: rejser, figurer, læsning og andet.

Onsdag den 5. september

Michelle Hjortgaard Christensen om de sårede østfrontkrigsfanger i Hald og Horserød

Under Første Verdenskrig kom et stort antal syge krigsfanger fra Østfronten til Danmark. Men hvorfor kom de til Danmark, og hvordan håndterede samfundet denne udfordring? Michelle Hjortgaard Christensen fortæller om de forskellige bevæggrunde for regeringens interesse i at modtage krigsfangerne, og om de vilkår, som fangerne levede under, og de komplikationer fanger medførte i form af pressekritik af regering.

Lørdag den 15. september

Medlemstur til Flugzeugbau I/G

Messerschmidtmuseet - Flugzeugbau I/G har udvidet aktiviteterne og har nu

navnet GillelejeGruppen. Samlingen består i dag af køretøjer fra USA, England og Tyskland, som alle er brugt under 2. verdenskrig.

Samlingen er et videntcenter i sig selv. Udover haller med fly, køretøjer og effekter, byder videntretret på en tysk luftwaffehangar med kontor, radiatorum, lyskaster og mannequiner i originale uniformer. Der er hverdagsting som tallerkner, bestik, sæbe, frimærker, breve og meget andet inklusive datidens lys og lydeffekter, så man rigtig kan fornemme fortidens atmosfære.

I andre lokaler er der opstillet en 105 mm tysk feltkanon med tilhørende mannequiner og udstyr. Der er indrettet et lille feltlazaret med en såret soldat

Onsdag den 3. oktober

Martin Davidsen om figurbemaling

Martin Davidsen, der er kendt som en særdeles dygtig bemaler - blandt andet af 30 mm figurer - vil fortælle om og demonstrere bemalingsteknikker, der kan give ny inspiration i forhold til "vanebemaling", og som kan føre til nye og spændende resultater.

Søndag den 30. september

Befæstnings Dag

Denne som regel meget velbesøgte dag udfolder sig i og ved Artillerimagasinet på Vestvolden for enden af Rødovre Parkvej kl. 10.00 til 16.00.

Foto: Finn Hillmose

■ Alle **onsdagsmøder** åbner kl. 18.15, og de annoncerede programpunkter (foredrag eller andet) starter kl. 19.30.

■ Med mindre andet er angivet, finder medlemsmøderne sted på **Rødovregård, Kirkesvinget 1 i Rødovre**.

Onsdag den 7. november

Hyggemøde og anvisningssalg

Listen over effekter til dagens anvisningssalg kan ses på hjemmesiden 14 dage før anvisningssalget. Den vil blive sendt til alle med e-post. Skriftlige bud kan sendes til: Ole Thureholm, Hjorteledet 7, 3660 Stenløse. Bud kan også sendes via e-mail til c.raun@webspeed.dk.

Lørdag den 1. december

Julemøde med årskonkurrence

Selskabets julemøde med årskonkurrence kl. 18.30 på Rødovregård. Af hensyn til bestilling af smørrebrød

m.v. bedes deltagere senest den 21. november tilmelde sig hos: Aksel Willumsen, tlf. 32 54 01 77, E-mail: aksel@corfitz.com.

Selskabets medlemmer opfordres til at invitere ægtefælle/samlever samt børn og børnebørn med til det populære arrangement.

Mellem kl. 17.30 og 18.30 er der indskrivning og opstilling til konkurrencen.

Kl. 19.15 starter mødet med præsidentens velkomst, smørrebrød, øl, vin og vand. Hertil kommer julehygge, kaffe og kage.

Pris for deltagelse er: kr. 125 for voksne og kr. 50 for børn under 15 år.

Årskonkurrencen 2012

Der er følgende 6 kategorier i årskonkurrencen:

- 1) **Legetøjsfigurer** (alle størrelser).
- 2) **Enkeltfigur /rytterfigur op til 65mm** (runde – flade).
- 3) **Enkeltfigur/rytterfigur over 65mm** (runde – flade).
- 4) **Figurgrupper/vignetter** (max. 4 figurer, alle størrelser, runde og flade).
- 5) **Dioramaer og opstillinger.**
- 6) **Fra det hjemlige skatkammer.**

Figurkategorierne

Betingelserne for at deltage i figurkonkurrencerne er, at alle figurerne i gruppe 1-5 er bearbejdet af udstilleren. Det kan være modellering, transformering/konvertering og bemaling, mv.

Fra det hjemlige skatkammer

Alt hvad der ikke falder ind under ovenstående kategorier, kan tilmeldes her. Det udstillede skal dog have en militærhistorisk eller figurmæssig forbindelse. Det kan være tegninger, publikationer, memorabilia, medaljer osv. Der er kun to betingelser: Det udstillede skal være fra før 1985, og der skal være gjort en særlig indsats for at fremstille eller samle det udstillede.

Best in Show

Overordnet præmie til den udstillingsgenstand af alle, som får flest stemmer.

Præmierne

Præmierne er som altid vinderdiplomer, vin og det flotte skjold til "Best in Show".

Uden for konkurrence

For dem som bare har lyst til at udstille hvad som helst af figurmæssigt eller militærhistorisk tilsnit uden at deltage i konkurrencen.

Chakoten

Dansk Militærhistorisk Selskab

Protector

Hans Kongelige Højhed
Prins Joachim

Bestyrelse

Præsident

Hans Chr. Wolter
Volvevej 36, 3500 Værløse
Tlf. 4448 4342
bhwolter@gmail.com

Vicepræsident

Christian Raun

Tlf. 3331 2122
c.raun@webspeed.dk

Kasserer, adresser og adresseændringer

Inge Hansen

Tlf. 8842 9055
ingewarmi@pbhome.dk

Anvisningssalg

Aksel Willumsen

Tlf. 3254 0177
aksel@corfitz.com

Indmeldelse

Claus Mogensen

Tlf. 4817 2681
editor@it.dk

Selskabets hjemmeside

www.chakoten.dk

Tidsskriftet Chakoten

Tidsskriftet udkommer 4 gange årligt og udgives af Dansk Militærhistorisk Selskab

Redaktion

Ansvarshavende redaktør

Henrik Denman

Skovbovængets Allé 28
4000 Roskilde
Tlf. 4632 5352
henrik.denman@mail.dk

Billedredaktør

Claus Mogensen

editor@it.dk

Layout

Finn Hillmose

hillmose@mail.dk

Abonnement

Når man melder sig ind i Selskabet, er abonnement inkluderet. Kontingent for 2012 er kr. 375,00. Bank reg. nr. 1551 konto 655-4873

CVR-nr. 31148448

Tryk

PE Offset & Reklame

6800 Varde

CHAKOTEN 2012
ISSN 0901-4799

PLASTBYGGESÆT, MILITÆR, FLY, SKIBE, FIGURER, SOLDATER, BRITAINS FIGURER, STØBEFORME, SILIKONE TIL FORME, PU-MASSE, MODELLER-MATERIALER, INSTRUMENTER, LIME, MILLIPUT, MALING, VALLEJO, HUMBROL, REWELL, SPECIALFARVESÆT, TØRBRUSHING, UNIFORMER, HUD, CAMOUFLAGE M.V. PENSLER, SPRØJTE-SÆT, SPRØJTE-STATION, FIGUR- OG DIORAMABASER, BØGER, MEN-AT-ARMS, CAMPAIGN M.V. PLANCHER, POSTKORT, NYT & ANTIKVARISK, MODEL-LANDSKAB, LISTER, Balsa, FINER, TRÅD, RØR, METALPLADER, PROFILER, EVERGREEN, PLASTPLADER, VÆRKTØJ, BORHOLDERE, BOR FRA 0,3 MM, HOLDER MED LUP, TÆNGER, NÅLEFILE DIAMANTFILE, KNIVE, SCALPELLER M.M. MASSER AF MINIATURELØSDELE, DUKKEHUSE, ALT TILBEHØR, TAPETER, BELYSNING, MØBLER, KLIPPEARK AF SLOTTE, HUSE M.V. - PÅKLÆDNINGSDUKKER, GLANSBILLEDER, TRÆBYGGESÆT, FLY, SKIBE M.M.M.

WWW.MODEL-HOBBY.DK

**FREDERIKSBORGGADE 23
1360 KØBENHAVN K**

**NÆR VED NØRREPORT METROSTATION
OG ISRAELS PLADS**

HUSK AT SE VOR LILLE Udstilling - Hep's galleri - MED FIGURER, DIORAMAER, MODELLER OG GENSTANDE FRA FØR OG NU - NÅR I BESØGER BUTIKKEN.

**PÅ GENSYN
SUSSIE, INGER OG LEIF**

**Åbent: Man-tir-torsdag 11-17.
Fredag til 17.30. Lørdag 10-13.
ONSDAG LUKKET
Tlf/fax: (+45) 33 14 30 10**